

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XVII. ÉVFOLYAM, 6. (97.) SZÁM —

*Gáll Csilla Tamara és Futó Zsolt,
a Csiky Gergely Főgimnázium kollégistái*

(Ujj János felvétele)

A R A D
2013. december

HAJÓS IMRE EMLÉKKIÁLLÍTÁS

NŐ KUTYÁVAL

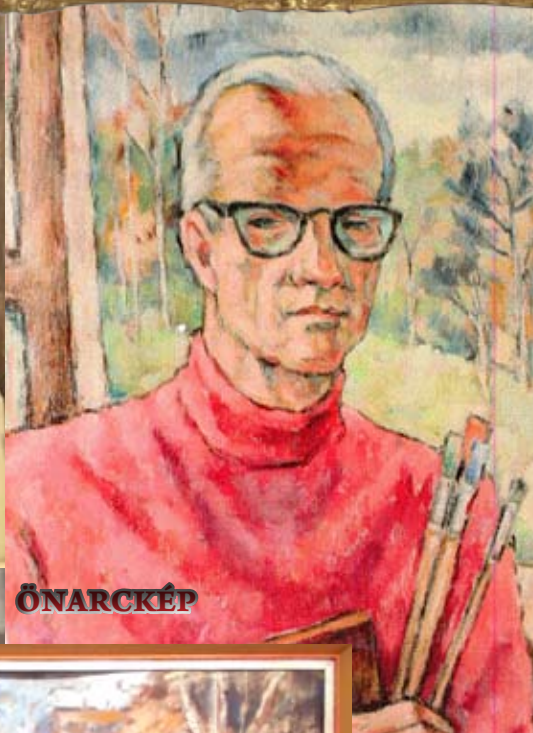
VRÁGCSENDÉLET

BALETTÁNCOS

SZABÓNÉ FERENC IRMA

ÖNARCKÉP

SOÓS ISTVÁN

ŐSZI PARK

FEKVŐ AKT

Tartalom

Ujj János: <i>Panaszkodnánk, mindhiába</i>	1
Blazovich László: <i>Karácsonyi gondolatok</i>	2
Réhon József: <i>A „100” (?) szám elé és után</i>	3

Helytörténet

Ujj János: <i>A város mindenek előtt</i>	4
Szabó István: <i>Nagyvarjas</i>	6
Piroska István: <i>Azt írta az újság</i>	12
Vajda Sándor: <i>Nők, akik hazájuk iránti hűségüket 1848–49-ben tettekkel is bizonyították</i>	14
(ujj): <i>Hagyományápolás a Csiky kollégiumában</i>	18

Irodalom, művészet

Grosz László: <i>Fogjad kezem</i>	20
Jámbor Gyula: <i>Mit mond a személyi igazolvány</i>	20
Brauch Magda: <i>Újesztendei történet</i>	22
Ódry Mária: <i>Hajós Imre emlékkiállítás</i>	24
ujj: <i>Minden napnak...</i>	26
Réhon József: <i>Tornászom a víz alatt</i>	27
Betuker Botond: <i>Legyetek jók...</i>	29
Ujj János: <i>Legyetek jók</i>	29
Juhász Béla: <i>Körutazás</i>	30

Kitüntetettjeink

Kiss Anna: <i>Cirják Izabella Márta</i>	31
Matekovits Mihály: <i>Szabó J. László</i>	32
Emlékezés az idei vendiák-találkozóra	33
Dr. Korcsog Mátyás: <i>Hófehérke tiszta kében</i>	34

Memoár

Rácz-Kotilla Erzsébet: <i>János vitéz és a vasfüggöny</i>	35
Móré Sági Annamária: <i>Apám a kalandozások kora után</i>	36
Rácz Gábor: <i>Repülőút Stuttgartból</i>	37
Budai Tibor: <i>Légiparádé Amerikában</i>	38

Keresztretjtvény

Lészay Béla: <i>Miatyánk</i>	39
Juhász Béla: <i>BUÉK–2014</i>	40

Panaszkodnánk, mindhiába

Olvassom, hogy a vásárlóerő tekintetében a romániai 179 eurós átlagkereset az uniós országokban az utolsó helyen van. (Összehasonlításként: Luxemburgban ötször nagyobb, de még az előttünk lévő Bulgáriában is némileg magasabb.) Majd negyedszázaddal a rendszerváltást és majd egy évtizeddel az uniós csatlakozást követően kétségbeejtően kevés!

Egy kívülálló közgazdásznak vázolod a helyzetet, talán el sem hiszi. Mindennapos megélhetési gondok Európa olyan országában, amelynek 25 évvel ezelőtt, egyedül a kelet-európai államok közül nem volt egy dollár államadóssága sem? Arról nem is szólva, hogy bővelkedik altalajkincsekben, adottságai meg olyanok, hogy mezőgazdasága valaha a fél kontinenst el láthatta volna.

Most Európa koldusainak többsége innen származik, a hazai koldusmaffiák behálózzák Német- és Franciaországot, de már a ködös Albiont is. (Bevallom: nem sajnálom ezeket az országokat, néhány éve ezeknek politikusai, diplomatái vádoltak bennünket, hogy nem tudjuk kezelni a kérdést. Most rájönnek, hogy nem is olyan könnyű!)

Kilátások? Magam és generációm tagjai csak-csak kihúzzuk avval a csekélyke nyugdíjjal azt a rövid időt, ami még hátra van e földi életből. De mi vár az utánunk jövő generációkra? Csoda-e, ha a fiatalabbak menekülnek abból az országból, ahol csak a politikások, a bankárok és a gengszterek számára világos a jövő? Tehetségtelen politikai vezetőinknek csak az a fontos, hogy farmot vásároljanak, képtárukat gyarapítsák, fogadásokra, vadászatokra járjanak, méregdrága üdülőhelyeken pihenjék ki fáradalmaikat, netalán kitüntessék egymást. Közben egymásra mutogatnak, hogy azért lehetetlen néhány eurónak megfelelő lejjel emelni a nyugdíjakat, a minimálbért, mert politikai ellenfelük nem ír alá ilyen vagy olyan dokumentumot.

Panaszkodnánk, mindhiába. Az EU ránk, a romániai szavazókra bízza az ügyet, mondván: ne válasszunk magunknak ilyen vezetőket. Meg sem értik, hogy nincsenek jobbak! A kommunista diktatúra mintha kiirtotta volna az írmagjukat is. Közel negyedszázad alatt még nem akadt olyan kormány, amely legalább megmutatta volna a helyzet megoldásához vezető alagút végét.

Minket, szórványban élő kisebbségeket hatványozottan érint a romániai helyzet kilátástalansága. Nemzetiségünk éltető gyökerei kiszáradnak, az utódaink hagyják el szülőföldjüket. A legszerényebb számítások szerint is, az évtized végére mintegy 250 erdélyi településen szűnik meg az anyanyelvi oktatás. S ha nincs iskola, nincs templom, akkor nincs anyanyelv sem. Helyünket elfoglalja egy más nyelvet beszélő, igénytelenebb csoport. Akinek a jelenlegiek, vagy a hozzájuk hasonló politikai vezetők is megfelelnek. Aki itt ragad, ebbe olvad bele.

És ezt is hiába magyarázzuk az Unióban!

Ujj János

Karácsonyi gondolatok

A karácsony keresztény gyökerű, egyetlen olyan ünnep, amelyet ma talán a világ minden táján megtartanak, mert a szeretet és az öröm, a legszebb emberi érzések tartoznak hozzá, és a szív melegségét hozza elő, amelyre minden ember vágyakozik. Nevét egyesek a latin incarnatio (megtestesülés) szóból származtatják, mások szerint a korcun 'átlépő', illetőleg a korciti, 'fordul, lép' igenévi származéka, amely szláv jövevényszavaink legősibb rétegében található. Ez utóbbi átlépés, illetőleg fordul jelentésű szó magában hordozza a téli napforduló jelentését. Mint ismeretes, december 25-én ünnepelték a Mithrasz kultusz jegyében a rómaiak a nap születését, a sötétség feletti győzelmét (Natalis Soli invicti).

Bölcsen, praktikus ésszel eme örömnünnepre tették a niceai zsinat (325) atyái Krisztus, a 'felkent', a messiás születésének ünnepét. A fogantatás napja ebből következően március 25., Gyümölcsoltó Boldogasszony napja lett. A nyugati keresztény világban az írásos források szerint 354. december 25-én ülték meg először karácsony ünnepét. Ugyanennek időpontja Galliában 361, Hispániában 380. Az ünnep tárgya Jézus Krisztus születése, amely a nem keresztény, valamint vallásukat nem gyakorló keresztények számára már elhomályosult.

Karácsony misztériuma hármas születést hordoz magában. Egyrészt a kised az Atyától a Szentháromságban, az idő kezdete előtt született fiú, az örökké való, másrészt a történelem során született gyermek, harmadszorban pedig annak, aki engedi, lelkében megszületik az üdvözítő Jézus. Az igazán létező nem a rangok világában, a tévében és a külső világ egyéb fórumain uralkodik, hanem a lélek legmélyén, ahová csak ő léphet be, és belépésével nagyobb kitüntetést ember nem érezhet.

János evangéliuma szerint a kised a világ világossága. E gondolatot számos festmény helyesen és hűen ábrázolja azzal, hogy a jászolban fekvő kisedre és a körülötte állókra nem kívülről vetődik a fény, hanem a jászolból árad szét a körülötte állókra. Az ily módon alkotók tökéletesen megértették és kifejezték a gondolatot, amelyben a nap, a legyőzhetetlen fény születésének kereszténység előtti eszméje is ott rejtőzik.

Bár Jézus születéséről a négy közül két evangélista, Máté és Lukács ír, az mégis az üdvtörténet középpontját, fókuszát képezi. Jézusban beteljesednek a próféták szavai, a messiási jövendölések e születésről szólnak, és az utána történtek belőle következnek. E születés az időszámításunk kezdőpontja, amelyhez viszonyítva számítjuk a történelem eseményeit. Jézus így kezdi igehirdetését: „Az Úr lelke van rajtam, azért kent föl

engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, elküldött, hogy szabadulást hozzak a foglyoknak és látást a vakoknak, hogy szabadon bocsássam a megtörteteket, és hirdessem az Úr kedves esztendejét.” (Lukács 4. 18–19.)

A karácsony ünnepét lelki és szellemi elmélyedésre, készülődésre alkalmas hosszú őszi esték előzik meg azok számára, akik nem engednek a tévécsatornák műsorai legtöbbször üres csábításának. Bennük a külső jelenik meg, a belsőt lelkünkben belül kell megjárni. Az ünnepre ez által készülhetünk, és így lehet lelkünkben gazdag ünnepünk.

A hosszú csendes esték a karácsonyhoz kötődő szokások kialakulását szintén segítették. Főképp a földműves világban alakultak ki, részben a kereszténység előtti pogány, részben a keresztény mitológiában gyökereznek. Közülük csak néhányat említünk. A karácsonyfa állítása a 19. században terjedt el. Németországból érkezett hozzánk, evangélikus környezetből. Főúri családoknál jelent meg először (Brunsztvik Teréz, József nádor, Podmaniczky család stb.). A karácsonyfa állításának szokása az életfa és termőág jelentés tartalmát is magában hordozza. Mindkettő már a pogány szakralizmusban a kozmikus életerő szimbóluma volt.

Az életfa és a termőág egyúttal az évről évre megújuló természet ősi mágikus jelképe. Ünnepi jelenlétüket a 19. század óta a karácsonyfa helyettesíti. Ide kapcsolódik Jessze vesszeje, illetve fája, amelynek virága Szűz Mária, gyümölcse pedig az alma. A szimbólum, amely erotikus tartalmat is hordoz, a szeplőtelen fogantatás képzetével függ össze. E gondolatsorból érthetjük meg, hogy a kised jelképe részben miért az alma.

„A kis Jézus, aranyalma.
Boldogságos Szűz az anyja.”

– mondja a népi rigmus. Régen a karácsonyfára almát tettek és diót, Krisztus másik jelképét. Mindkettő ugyancsak szerepet kapott a földműves népi világban a karácsonyi asztal ételei között.

A karácsonyi szokások szóbeli formáihoz tartoznak a középkorban keletkezett paradicsomi játékok, amelyek Bálint Sándor szerint ma már csak a katolikus székelység és a protestáns erdélyi magyarság között élnek. Ádám és Éva paradicsomi történetéről szólnak (Ádám és Éva napja karácsony vigíliája), majd folytatódnak a Megváltóról szóló ószövetségi próféciaakkal, továbbá hittudós és rabbi Jézus messiási mivoltáról szóló vitájával, végül Jézus születésének történetével zárulnak. A betlehemezés a betlehemi történetre emlékeztető liturgikus eredetű elnépiesedett, hagyományt őrző játék, amely számos helyen sok szövegváltozatban él ma is.

A betlehemesek házról házra járva adják elő a karácsonyi játékot. A szálláskeresés mint szokás csak a 20. század elején bontakozott ki.

A 20. század második felében a karácsony egyre inkább a szeretet ünnepe lett, amelyhez szeretteink ajánldékozásának az üzleti haszonszerzésre sóvárgók által hajszolt egyre fárasztóbb, a lelki elmélyülést gátló szokása kapcsolódik. Közben alig marad idő átgondolnunk, mi a szeretet tartalma. A szeretet, szeretet több jelentésű szavak. Valaki vagy valami iránti ragaszkodásban, gyengédségben, önzetlen, jóakarásban megnyilvánuló érzelmet fejeznek ki. Bennük foglaltatik a szerelem, a baráti szeretet, a haza, a természet, a világ és Isten szeretete, a feltétel és viszonzás vágya nélküli szeretet. Az ünnep lehetőséget ad a fenti érzések átélésére és együttlétre szeretteinkkel, akikkel a karácsonyfa alatt

együtt énekelhetjük karácsonyi énekeinket, köztük az éjféli misék kezdetén felhangzót, az ünnep misztériumát leginkább kifejezőt:

*Fel nagy örömré! ma született,
Aki után a föld epedett.
Mária karján égi a fény,
Isteni Kisded Szűznek ölen.
Egyszerű pásztor, jöjj közelebb,
Nézd a te édes Istenedet!*

Kevesen tudják, mert szellemi értékeinket könnyen feledjük, hogy szövegét az éppen 150 éve született nagy írónk, Gárdonyi Géza írta, zenéjét is ő szerezte Devecserben 1882-ben. Szavaival kívánunk testi-lelki víg örömben eltöltött karácsonyt.

Blazovich László

A „100.” (?) SZÁM ELÉ ÉS UTÁN

Nem gusztusos a szememben, ha kéretem magam. Főszerkesztő barátom rosszállóan néz reám. Nem érti, miért kések? Miért vonakodom? Miért nem adtam még le ilyen-olyan írásomat a *Szövétnek* decemberi számába, a 97.-be.

Szent karácsony! Illendő írás kellene.

Profánabb szilveszter! Nem árt egy kis humor.

Nem ide illő gondolatok munkálnak bennem, talán nem is helyénvalók.

Lehet, a Főszerkesztő is leint, elutasít. Úgy gondolja, kinek használok az írásommal? Nem bánom, írja nyugodtan cikkem alá „*Mindez a szerző sejtése, nem feltétlenül tükrözi a valós helyzetet, a szerkesztő és a kiadó álláspontját sem.*”

Én korrektül jártam el, mert már hónapokban mérhetően, korábban, a legdiszkrétebb formában, levélben írtam meg azt, ami most (esetleg) a nyilvánosság elé kerül. Érdemi választ, legalábbis elvárásaim szintjén, nem kaptam.

Ez végül nem is volt baj, mert néhány ember ügy-szeretete, hozzáértése, lelkesedése időt, fáradságot, egészséget (!) nem kímélve megoldotta a kérdés éppen időszerű részét.

Ez nekem, a már „nem bennfentes” kívülállónak némi reményt nyújtott.

Csak némít, mert tudom, hogy a 100. *Szövétnek*-szám után új kezekbe kerül a szerkesztői toll. És ez nem nyugtat meg engem. Az új kezeket egyelőre nem is látjuk.

Ezen túlmenően, nem pletyka szinten, más hírek is eljutottak hozzám.

Hazai „Éltető Anyánk” már két alkalommal is napirendre tűzte a *Szövétnek* ügyét, de időhiány miatt érdemi tárgyalásra nem került sor. A *Szövétnek* olvasói öregszenek, fogynak. Könyveket még csak-csak vásárolnak, de a nyomtatott folyóiratok iránt csökken a kereslet, a jövő az online változaté. Azt a fiatalok is olvasnák. Szóba kerülhetnek anyagi vonatkozások is. Más, fontosabb dologra kellene a pénz.

Ismerem jól a támogatókat, a *Szövétnek* pénzforrásait, elképednének az olvasók, ha megírnám, hol gyülemlett fel nagy kinnlevőség.

Tulajdonképpen minden felvetést helytállónak tartok, semmivel sem vitatkozom.

Nemcsak a könyveknek, a folyóiratoknak is lehet saját sorsuk. Csak Aradon, hány értékes kiadványnak volt a *Szövétnek*nél rövidebb élete. Megértő vagyok.

Akkor mit szeretnék?

Ha temetünk, tegyük azt csendben, szépen! Ha csak változtatni akarunk, ne kapkodjunk, de ne is halogassuk az újítást!

És akkor, mi néhányan, volt „bennfentesek”, meglátjuk: jó az úgy nekünk?

Ha nem, gondolkodhatunk: csináljunk valami mást.

Réhon József

A város mindenek előtt

Miután 1867-ben megtörtént a kiegyezés Ausztria és Magyarország között, létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia, annak magyar felén szinte eufórikus hangulat uralkodott el. Az országban felszabadult az addig nyomott légkör, megindultak a beruházások, megkezdődtek a nagy építkezések.

Így történt a Maros partján is. Aradon rövid idő alatt, 1869-ben felépült a légszeszgyár, megindult a közszállítás (lóvasút), valamint három olyan nagy építkezés kezdődött, mint a királyi főgimnázium, a városi színház és a városháza épülete. Az Atzél Péter, majd Vörös Pál polgármesterek által vezetett városi tanács jelentős hitelek felvételét szavazta meg. Csakhogy időközben kitört a gazdasági világválság, amely nehéz helyzetbe hozta a városvezetést is. Ebben a nehéz időben került a város élére **Salacz Gyula**. Belegondolva: polgármes-

Salacz Gyula

tersege nem sok jóval kecsegtetett, még barátai sem jósoltak túl hosszú jövőt a városvezetői székben. Ehhez képest 1875–1901 között 26 évet volt megszakítás nélkül Arad polgármestere.

Általában a történészek egy-egy nagy személyiség értékelésekor azt hiányolják, hogy kortársai nem ér-

tékelték, éveknek, évtizedeknek kellett eltelni, hogy felfedezzék emberi, politikusi, tudósi, művészi nagyságát. Nos, Salacz Gyula esetében ez nem áll fenn, hiszen kortársai nagyra értékelték. Nem véletlenül választották meg annyiszor városvezetőnek, majd 1901-ben még egy országgyűlési képviselői mandátumot is megszavaztak neki a hálás aradiak.

De nem csak ők értékelték! Báttaszéki Lajos 1887-ben megjelentetett, jeles személyek portréját és életpályáját bemutató *Alföldi Képes Emlékkönyv* című kiadványában olyan neves személyiségek közé került be, mint Török János és Telbisz Károly, Temesvár két legendás polgármestere, avagy Ormós Zsigmond és Göndöcs Benedek múzeumlalapító. A vele együtt bemutatott egyházi személyiségek közül kiemelhetjük az aradi Ioan Mețianu ortodox, illetve a nagyváradi Pavel Mihai görög katolikus püspököt, vagy dr. Löw Immanuel szegedi főrabbit, de számos közismert, országos hírnévre szert tett színművészt is sorolhatnánk.

Aztán elfelejtették. Volt időszak, amikor a helyi kommunista pártsajtóban a nevét sem volt szabad leírni. A személyét övező köd az 1990-es évek második felétől kezdett el oszolni. Bognár Levente helyettes polgármesternek és a városi magyar tanácsosoknak köszönhetően előbb egy utcácskát neveztek el róla, majd köztéri szobrot is kapott. (Ez Kocsis Rudolf alkotása, a talapzat néhai Sándor István műépítész érdeme.) S végre **Puskel Péter** helytörténész avatott tollából, az Arad Muncipiumi Tanács támogatásával megjelent egy róla írt román, majd magyar nyelvű kismonográfia is. (Az utóbbi bemutatóján a közönség zsúfolásig megtöltötte a városháza 1877 januárjában, immár Salacz polgármestersége idején felavatott dísztermét.)

Salacz Gyula esetében nem túlzott semmiféle superlatívusz. Polgármestersége alatt a 32 ezer lakosú kisváros egy félszázezet meghaladó modern településsé vált. Közintézmények sora épült fel, hogy csak a leégett nagyszínház újjáépítését (két év alatt!), a nyári színház felépítését, valamint a négy nagy belvárosi (polgári leány- és fiúiskola, a kereskedelmi felsőiskola, a fa- és fémipari) és nyolc peremkerületi tanintézetet, illetve a vágóhíd megnyitását említsük. S ekkor készült el (1880) a Maros gátja, amely után a várost a mai napig egyszer sem öntötte el árvíz, felszámolták a várost átszelő öt egészségtelen holtágat, megvalósult a legmodernebb rendszerű csatornázás, kiépült a vízve-

zeték-hálózat és vele együtt a 38 méter magas víztorony. S a megvalósításokhoz hozzá kell sorolnunk a negyedszázad alatt létesített kulturális egyesületeket, az újságokat, folyóiratokat, a karitatív szervezeteket, hogy teljes képet kapjunk szerteágazó munkásságáról. Mindössze egyetlen téren, a Puskas Péter által többször is említett villamos bevezetésének kérdésében nem sikerült akaratát érvényesítenie.

Ha az azóta is páratlanul sikeres városfejlődés titkát kutatjuk, mindenekelőtt a kedvező gazdasági konjunktúrát kell kiemelni. A városban mintegy 20 olyan nagyvállalat kezdte meg a működését, amelyet gyárnak lehetett nevezni, köztük egy stratégiai fontosságú üzem (Weitzer János vagon- és gépgyár), négy bútorgyár, mezőgazdasági gépgyár (Hendl). S ehhez hozzájárult az a törvénykeret, amelyre néhai Kövér Gábor hívta fel a figyelmet. A város élén álló polgármestert a Törvényhatósági Bizottság támogatta. Ott szavazták meg a legfontosabb határozatokat. A Bizottság egy része választott tagokból, másik része a városban legtöbb adót fizető virilisekből állt. Utóbbiak anyagi juttatás nélkül végezték munkájukat, de csak olyan határozatokra adták áldásukat, amelyek a város számára előnyösek, kifizetődők voltak, megakadályozva minden túlköltekezést, minden felesleges pénzpazarlást.

Puskas Péter kismonográfiája hézagpótló munka. Többet lehet írni a város legendás polgármesteréről, de ezt megkezdve lehetetlen. Olyan, mint a kezdő táncosnak a kályha.

Ujj János

Bognár Levente helyettes polgármester és Puskas Péter, a szerző

Nagyvarjas (1333, 1822... ?!)

„Írta”: a nagyvarnyasi nép.

Fölidézte, mögidézte, mögfésülte, tötte-vötte, gépbe tötte: Szabó István
(Nagyvarjas – Sarkad – Szögéd, 2013. október)

Elhangzott 2013. október 12-én, a Szeged-Alsóváros Mátyás téri Ferences Kolostor Nagytermében, az *Ötágú síp Kulturális Egyesület* összejövetelén.

Éccör régön égy kisvarnyasi faluesze aszonta, hogy ű úgy tuggya, hogy mikor az Úristen a világot teremtötte, akkor aszonta, hogy sok jó embör kis helyön is elfér. Így lött Kisvarnyas. A többiek mög mönyönek innét dógukra. Oszt így lött Nagyvarnyas.

(Mákos Ferenc körösztapám)

Nagyvarjast legkorábban 1333-ban említi a pápai tizedjegyzék, Worias néven. Később Hunyadi birtok, aztán 1552–1566 között földúlja a török, majd a XVI. század végén a törökcsatlós tatárok. Elpusztásodik. Később szerb telepések lakják, majd a marosi gránicsároké. Az 1735-ös Péró lázadás után a szerbek elköltöznek, ismét pusztává válik. Somogyi Gyula szerint 1771-ben kezdik újjátelepíteni, Varjaspuszta néven, de ami bizonyos: 1822-ben Marczibányi uraság nógrádi, szögédi, makói magyarokat és néhány felvidéki szlovák családot telepít, dohánykertészkedés végett. 1910-ben 1755 lakosa van, a hozzá tartozó Kisvarjassal és Szederháttal együtt. A lakosság több mint kilencven százaléka magyar és római katolikus. A csekély számú román inkább Szederháton, elvéve Kisvarjason élt.

A trianoni „halálkanyar” után az új államhatárhoz préselt zsáktelepülés lesz belőle. Az öregek mesélték, hogy 1920-ig szinte soha nem zárták a házakat se éjjel,

se nappal, még a tanyákon sem. Azután saját bőrükön tapasztalták, hogy jobb a zárban bízni, mint az ismeretlenekben. A „koménizmus begyüvetele” után azt is megtapasztaltuk, nemhogy az ismeretlenekben, de immár az ismerősökben sem bízhatunk.

Az 1930-as években a nagyvarjasi I–VII. osztályos iskolának átlag 220–250 tanulója van évente, mind magyarok, de tilos magyarul megszólalni, mind a tanórán, mind egymás között a szünetekben. Az új impérium ellenségként, jobbik esetben potenciális ellenségként kezeli a magyar gyerekeket is. A román tanítók arra biztatják őket, hogy mondják el, miket beszélnek otthon a családban az idősebbek, s akkor nem buknak meg, cukorkát kapnak, vagy a tanító úr a szokásos veréskor nem üt olyan sokat és nagyot... Nem tudunk arról, hogy az ebbéli biztatások egyszer is sikerrel jártak volna. Tisztelet a régieknek!

A 2011-es népszámlálás szerint Nagyvarjasnak s Kisvarjasnak összesen 406 lakója van, akikből 215 magyar. Nagyvarjason 2002-ben, vagyis kilenc évvel korábban, 371-en éltek, 268-an magyarok. A mi Nagyvarjasunk sírja már megásatott, de még üres. De üres a bölcső, az óvoda, iskola is. A felújított magyar Isten házából még száll szent-dacosan a fohász, de pár lépés-

Nagyvarjasi iskola (Nagy István felvétele)

nyire már épülőfélben a vasbetonba ágyazott, vasbetonnal koszorúzott hagymakupolás „konkurencia”.

Az utcán több a kódor kutya, mint a gyerök – mondják a varnyasiak. A félelmetes tizenkettő után tíz perccel vagyunk. Consummatum est?

Határnevek, halmok, vizek

Büge (Száz-ér) ősrégi elnevezés lehet, a Béga és a két Bug folyóval rokonítható. Gyimon (mélyebb, ásott csatorna), Bóka-halom, Csárda-halom (jóformán csak a helye van, Ceaușescu idejében szétbulldózereztek), a Kéthalom, Lacsinda-halom (félig már elhordták, most is hordják?!), Vágott- vagy Ásott-halom. Bikalapos, Nagylapos, Naggyöp. A halmokról tudni illik, hogy ősrégi „földpiramisok”, koruk általában 3–5 ezer év, és a „legfiatalabb” is ezer éves lehet. Temetkező és áldozati (vallásos) helyek voltak, vagy un. őrhalmok, esetleg határhalmok. A Kéthalom szinte bizonyosan őskori rituális és temetkező hely. A Lacsinda úgyszintén. A volt Csárda-halom őrhalom lehetett. Ha ezek a halmok beszélni tudnának ... s ha akadna ember, aki meg is hallaná őket!

Nagyvarnyasiak, akikből löttek valakik

Nagyvarjasi Oláh Sándor (1907–1983) szobrászművész. Legismertebb alkotása az 1971 óta Kézdivásárhely főterén álló Gábor Áron-szobor. A mű eredetileg a nagyváradi Magyar Királyi Gábor Áron Honvéd Tüzér Hadapródiskola díszje volt, utána raktárba került. Szerencsére. És szerencsére ez a székelyek fülébe jutott. És szerencsére 1971-ben Ceaușescu épp olyan hangulatban volt, hogy a kő Gábor Áron hazatérhetett Háromszékbe, mert, szerencsére, az akkori Kovászna megyei első titkárt úgy hívták, hogy Király Károly. Azóta a székelyek egyik kultikus, megszentelt ereklyéje, zarándokhelye. Ám aki közelebbről is tisztelni szeretné Nagyvarjasi Oláh Sándor művészetét, lábát se köll kitögye Szögedébül.

Elég, ha elsétál a Kossuth sugárút 37. szám felé, s megpillanthatja a Gyermekeit váró anya és az Örven-dező anya gyermekeivel elnevezésű alkotásokat, 1933-ból. Talán nem mindenki tudja, de a szobrokat Klebelsberg Kunó rendelte meg, amikor itt, Szögedön, Horthy Miklós jelenlétében fölavatta az ötezredik tantermet.

Gulácsi Zoltán (1925–1988) tanító, zenetanár, kórusvezető, népdalgyűjtő, zeneszerző. Kodály, Bartók és Lajtha László nyomában hiánypótló, lelkes és küzdelmes munkával gyűjtötte az Arad vidéki magyar népdalokat, balladákat. 1978-ban *Búza, búza de szép tábla búza* címmel jelent meg a kicsi, de igényes kötet. Kevesen tudják, hogy a ma Erdélynek mondott területen elsőként, 1949-ben, Gulácsi Zoltán pécskai amatőr parasztszínészei játszották el a Hány Jánost, Marosvá-

sárhely, Kolozsvár stb. hasonló társulatai csak ez után következnek. (Jusson eszünkbe Justh Zsigmond szentetornyai parasztszínháza...)

Csik György (1953–1996) sportlövő-edző Aradon. Az 1988-as szöuli olimpián egyik felfedezettje, neveltje aranyérmet, a barcelonai olimpián pedig bronzérmet szerzett Romániának. Szöulba nem engedte ki a szeku, mint „megbízhatatlant.” Elvárták tőle, hogy családnévét románosítsa. Legyen Cic vagy Cicu.

Megmagyarázta illetékes elvtársaknak, hogy ez a mi (magyar) nyelvünkön csak macskacsalogató, ő marad tehát Csik. „A Györgyöt elvették, a Csíkot nem adom” – mondta e sorok írójának. Korai, szerencsétlen halála óta klubja minden évben Memorialul Csík Gheorghe (Csik György Emlékverseny) néven rendez országos, illetve nemzetközi sportlövész parádét Aradon, hálás tanítványa, az olimpiai bajnok Sorin Babii és egykori klubja, az UTA kezdeményezésére.

Nagy István (1954) Nagyvarjasról elszármazott tanár, kultúramentő, kultúraterepítő. Sokoldalú kutató, könyvek szerzője, társszerzője és kiadója. Az ő tehetsége, hite és küzdőképessége nélkül ma valószínűleg nincs Pécskán Klebelsberg-szobor, nincs Kálmány Lajos Közművelődési Egyesület, szegényebbek lettünk volna a pécskai, tornyai és nagyvarjasi oktatás igényes, pontos történetével. Nagy István az Arad megyei magyarság nem alkuvó közéleti személyisége.

Tájszavak, faluszavak:

- faszent = áll, mint a faszent, képmutató, képmutató és buta, megdöbönt
- kuncsorog = csavarog, vándorol, lófrál, otthontalan („Sé házza, sé mázza – csak magyarázza.”)
- pászta = parcella, 50-100 m hosszú („Na, mekkora pásztát fogunk?”)
- csücskő = hegyes szögben végződő parcella
- díbol, díbolás = ha a gyerekek az ágyak, dunnák tetején ugrálnak
- rezenírozás = a gyerekek valami rosszban törik a fejüket, gyanúsán csöndben vannak
- kalahütyös = vagy nincs ki mind a négy kereke, vagy négynél több van, vagy egy oldalon van mind a négy. Okos bolond.
- ékelés = valakit heccelni, szívatni, lehetőleg fölmérgeíteni
- csübe húzni = leleplezni, helyére tenni valakit, de lehetőleg az „ékelés” módszerével
- eltokásodott = úrhatnám, dologkerülő
- bitangol = csavarog, kuncsorog
- simisumi = ravaszkodó, kétszínű, számító, magának való
- vösetösze = majdnem teszetosza, határozatlan, tétova (vesz-e tesz-e?)

– koslat = mászkál, „vadászik” valamire vagy valakire („Ez is csak a zaszonyok után koslat.”)

– hóbelevanc = holmi, csomag, motyó

– mögírházta = mögverte, „mögírházta”, „mögírházta”

– siska = gyөрөkfrizura, a hajzat mindönütt nül-lásgéppel letakarítva, csak elől, a homlok fölött kicsi hosszabbra hagyva

– londzsol, lélondzolt = holtfáradt, kimerült, csatakos, üzőtt

Családnevek

Zárójelben: kihaltak vagy elvándoroltak: Andó, Bereczki, Bicski, Bojtos, Bóka, Bokor, Bognár, Bús ... és ide kívánczozik Szomorú és Víg, Czabai, Czank, Csík, (Détári), (Deák), (Dengl – „Dengli”), (Erdéli), Farkas, Fekete, (Fehér), Fiegel, Gál, Guba, Gulácsi, Gyuricza, (Gyurkó), Hallai, Hideg, (Meleg), Horváth, Irházi, Kardos, (Kátay), Katkó, Kiss, Kormányos, (Kóródi), Kovács, Koválik, (Kosnicz), Kristóf, Kreszta, (Laza), Kiss, Makó, Mákos, Matusinka, Mihály, Molnár, Nagy, Ónodi, Ordódy, Oláh, Pintér, Prókai, Rabcsánszky, (Rigó), Sirkó, Szabadai, Szabó, (Szalai), Szűcs, Taspasztó, Tóth, Telek, (Zámbó).

Ragadványnevek, csúfnevek

Borbé, Bétyár, Brigados, Buzéra, Cumi, Csécso-ma, Csuszi, Csopa, Dügügdüg, Hürtyi, Kappanpali, Kóbi, Kocsmáros, Kukkurú, Kulu, Lótos, Lékváros, Lupu, Magyar, Patyari, Tálás, Szentfazék, Tótoláj, Zenész...és még sokan mások.

Embör, asszony, gyөрөk, élet

A gyөрөknek példa, a nagynak böcsület köll.

Kitül az igazság, kitül a gázság. („Odalött az i-betű az igazságbul.”, „Csak az első betű hiányzik az igazságbul.”)

Béke a föld alatt, baj a föld fölött.

Éggy gyөрөk kevés, kettő mög mán sok.

Né kuncsorogj, né kunyérájj! Vagy kérjed tisztösség-gel, vagy vödd el, vagy hallgass!

Aki a másikat gyölöli, magamagát öli. (l. Nietzsche: Ha sokáig nézünk az örvénybe, az örvény visszanéz ránk.)

A jó akkor jó, ha nem muszájbul van.

Nincs útálatosabb a részögös asszonyná mög a gyáva embörné.

Nincs útálatosabb a retkös asszonyná mög a gyáva embörné.

Anyós az, akinek mindig igaza van.

Anyós az, akit nem lehet möggyőzni.

Alább néhány „katkólajcsiság”

(Mögboldogult Katkó Lajos a falu szája vót. Vaskos, harsány, kíméletlen humorával sok mindönt, sok mindönkit a mögérdemölt helyire tött. Ezt ű „ékelésnek”, „indításnak” vagy „csúbe húzásnak” nevezte.)

– Ennek is csak arra való a feje, hogy lögyön min horgya a sapkát.

– Ennek is csak arra jó a feje, hogy legalább a szent-misén né a tökit vakargassa.

– Ez is aszisz, hogy az észt városi bulétinra aggyák. (buletin = személyi igazolvány)

– Most nézzetök rá erre a selejtös alakra! Ha éggy hernyóra vagy gilisztára kabátot, nadrágot, szömüvegöt adnának, összetévesztenék őket, mer hogy az eszükre nem tudnák mögmondani, melyik melyik, az biztos!

– A zanyád jóistenit, legalább esződ lögyön a hazudozásho!

– Maga is idegyütt a nagyesszivel, oszt kaszával indúna kapáni?! – mondta K. L. egy hivatalos „kiküldöttnek”.

– Nagyvarnyason háromféle embör van: rөndös embör, tréhány embör mög én, Katkó Lajcsi!

– A magyar királyi honvídségbe szögátam. Mindönt ki lehet bírni. Még éngöm is!

– Aszitte, hogy a Párt észt is ad a városi nadrágho.

– A maga agyát is az aradi flasztéron csiszolták.

Egy varnyasi embörnek, akirül mindönki tutta, hogy „papucstötélék” (varnyasi szakkifejezés = papucskormány), oszt aki azt magyarázta, hogy űk a feleségivel mindönt szépen mögbeszének, oszt hun neki van igaza, hun a zasszonynak – mondta Katkó:

Áhá! Szóval té hun macska vagy, hun eger?! Hiszöm, ha hallom az egeret nyávogni!

Isten, magyarság, történelem

Nem vótunk igaz magyarok, elhagyott az Isten.

Nem Isten hagyott el minket, mink hagytuk el űtet.

Ha az embör elhaggya Istent, elhaggya magát is.

Hagyd békin Istent, van annak elég dóga.

Nagyon mögöregödhött a Jóisten is. (l. Isten malmai lassan örölnek.)

Sénki sé lehet helyöttünk magyar.

Magyar lötté, embör lögyé.

Ha magyar vagy, né hagyd magad.

Nem kicsi a magyar, hanem kevés.

Nem az a magyar, aki mongya, hanem aki mögszenved érte.

– A katolikus mise szөbb, a réformátus magyarabb. A katolikusokná tanú(l)sz, a réformátusokná nem felejtöl. (Fekete Misa bácsi)

– űk is pont olyan embörök, mint mink, de mink, hálistennek nem olyanok vagyunk, mint űk. (Tóth Imre

Nagyvarjasi templom (Nagy István felvétele)

bácsi Baszarábiárul, mög a baszarábokrul.)

– A magyar vitéz, a némöt kitartó, az orosz elszánt, a szerb bosszúálló, a romány mög romány. (Csík János öregapám mondta Stuparu csendőrörmeisternek a harmincas évek végén, aki amúgy röndös embör vót. Az is kiderült, hogy egymás ellen harcoltak a Vöröstoronyi-szorosban, 1916-ban.)

Adomák, szólásmondások

– Jó áll rajta, mint Örzse nénin az aradi koporsó. Jó néz ki, mint Örzse néni az aradi koporsóba. (Éccör égy kalahütyös öregasszony mögmakacsolta magát, hogy ütet csakis aradi, úri koporsóba temethetik el, mer ha nem, ű odalé, a sírba sé lössz nyugton. Neki ez a jussa kijár, ű azt mögérdemli.) Kijárt neki, mint Örzse néninek az aradi koporsó. Mögérdemölte, mint Örzse néni az aradi koporsót. (Katkó Antal bácsitul, az „öregborbétul”)

– Elhagyta magát, mint Bernát. Né hagy el magad,

mint Bernát. Ha elhagyod magad, úgy jársz, mint Bernát. (Vót éccör itt égy Bérnát nevű embör. Betegös vót szögény, de a felesége mög tán ű is szégyölte, oszt a zasszony aszt mondogatta, hogy á, nem is beteg az, csak elhaggya magát. Mikor oszt möghalt, a zasszony aszt mondogatta: Látták, mindég montam, hogy né haggya el magát. De nem hallgatott rám, ikább möghalt.)

– Ha valaki csúnyán káromkodott, akkor aszonták: Ördöghö imádkozik. Jajj, de mongya az ördög imáját. Jaj, de nagyon „bíztattya” az istent.

– Ha a vénasszonyok lefetyöltek a ház előtt, a padon, az embörök odaszótak nekik: Na, mámmögint gyovontok az ördögnek? Na, hízelögnek kentök az ördögnek?

– A forgószélre azt mondták: táncolnak a boszorkányok, boszorkánytánc.

– Ha nagy vihar gyütt, forgószéllel: táncol az ördög a boszorkánnyal, járja mán az ördög a boszorkánnyal a ményasszonytáncot. (Pintér Viktor nénitul. Errül a Viktor nénirül tudni köll, hogy környék szerte üsmert, hírső szakácsnő vót. Kisgyerök koromba éccör láttam, hogy mikor a szárazpaszúlyt áztatta be a másnapi főzésző, diógörözdöket is rak bele. Aszonta, ahány szömélyre főz, annyi diót tör bele, hogy még finomabb lögyön. Löhet égy picit többet is.)

– Hogy vagy? Hogy mögvagy? Hun kint, hun bent, de leginkább közbe. (Élethelyzetre vonatkozik, de főképpen férfi-nő kapcsolatra.)

– Akkor lössz kerek ez a világ, hajjátok, mikor a vót is, a van is, a lössz is éccörre lössz. (Az „öregborbétul”.)

– Oszt néhogy asziggyétök, hogy mer van rádió, televízió – az embörök okosabbak löttek. Csak azt képzelik. Régön az embör kénytelen vót a saját fejit, szívít mög keze erejit hasznáni, hogy vigye valamire. Mosmög úgy mint a malacoknak a moslékot: odalükik, teccik, nem teccik, zabájja. Nem a gépekkal van a baj, hanem az emböri röstséggel. (Oláh Jóska bácsitul, az 1960-as években!!!)

– „Sztalin elvtárs szívin viselte az atombombát.” (K. Miklós nagyvarjasi párttitkár mondta 1953-ban, Sztalin halálakor a kötelező gyászgyűlésen. A bolsevista nyakatekervényekben, „újbeszédben” még újonc lévén, nem ezt akarta mondani, így csúszott ki a száján. Látva egyrészt a meghökkenést, másrészt a gúnyos vigyorokat, gyorsan javítani akart: „Bizonyisten, még Nagyvarnyast is, ha hiszitök elvtársak, ha nem!” (Erre mondják Nagyvarjason (is), hogy eltanáta a szarva közt a tögyit.)

Szomszédok, falucsúfolók

Kisvarjas, Tornya, Szederhát, Nagyiratos, Szentpál, Kisiratos, Pécska.

A nagyvarjasiak igen szorgalmas, iparkodó, tiszta népek. Agyondógozzák magukat, „hajtanak”. Ezt elvárják másoktól is. Mivel a fől sorolt falvak népsége többé-kevésbé ilyen, a nagyvarjasiak másképp „kös-tojják mög őket.”

Valami aprósággal, ami „idegösít, mint bolha a gatyába.” Néha annyira, hogy előkerültek a pofonok, bicskák is.

Tornyáról nincs csúfadam, Nagyiratost hová soroljuk? Én nehezen tudnám megmondani. A szederhátiakat néha „kecskésöknék” nevezik, a szentpáliakat „dinnyésöknék”. A pécskaiakat „zsírosoknak”, némelyek urizálóknak, de jó gazdáknak, ügyes emböröknek tartják.

A két rendhagyó helyzet Kisiratos és Kisvarjas.

Kisiratosról

– „Igazi jó magyar embörök. Kár, hogy nem nagyvarnyasiak.”

– „A kisiratosiak nem csak szeretnek, de tudnak is mulatni.”

– „A kisiratosiak tuggyák, hogy mit akarnak, oszt amit akarnak, azt tuggyák is.”

– „A kisiratosiak összetartóbbak, mint mink.”

– „Amelyik falunak saját papja van, az mind erősebb.”

A nagyvarjasiak zöme mindég fölnézett Kisiratosra, de nem szolgamód, hanem elismeréssel. Ki ezért, ki azért.

Kisvarjasról

Tudni köll, hogy mindösszesen egy rövid úccából áll. Ha Kisvarnyasrul ép bőrrel akartak hazaérni falumbélijeim, nem pedig vágtában, ajánlatos volt nem kíváncsiskodni az alábbiak iránt:

– Hun lakik a pap? (Nincs papjuk.)

Súlyosabb: Melyik úccába lakik a pap?

– Hány sarkot köll még mönni a templomig? (Se sarak, se templom.)

– Melyik a főúcca?

„Kisvarnyas akkora, hogy még vége se a fingásnak az égygyik végén, a másik végén mán szagulhatták.” (Mákos Ferenc körösztapám.)

Persze, volt ezekben a falucsúfolókban némi irigység is, hisz a kisvarjasiak jóra való, szorgalmas, mindég gyarapodó emberek voltak. A nagyvarjasi malmot, régi falunk egyetlen emeletes épületét is egy kisvarjasi jó gazda, jó gépész, Borzák István építette.

Amikor a hóhért akasztják...

Az a régi világ még úgy működött, hogy amilyen az aggyonisten, olyan a fogaggyisten. A nagyvarnyasiakat is utóérte a csúfondározás, az űk szeretött, örökölt Őbötűjük miatt.

Legismertebb: Öttem könyeret möggyel. Agresszívebb: Öttöm könyöröt möggyöl.

Övön aluli ütés: Bödön döng a köldöködön. Bödön lötyög a töködön. A legfájóbb:

Ödön, bödön döng a töködön ! (E sorok szerény íróját is leödönözte tizenhárom éves korában egy nálánál természetesebb gyerök egy kiránduláson, mire e sorok szerény írója úgy mögverte a nyelvészkedő ödönöző bödönözöt, hogy komolyan fontolgatták: tanári kísérettel és súlyos fegyelmmel hazatoloncolnak Lugosról. Az még hagyján, hogy öőő, de hogy Ödön is ?! Épp a lányok előtt ?!)

Más „epitheton ornans”-unk: bicskás, nyakas

Másik: Ide hozzám, varnyasiak! Ez csatakiáltás, harci riadó, gyülekező. Mert hát hajdanában a „nagyvarjasi expedíciós hadtest” szétpofozott néhány bált a szomszéd falukban s ilyenkor egy mindenkiért, mindenki egyért, „ottan idegönybe.” Ez szent volt! Mongyák, ez a széplányok miatt vót. Aszongyák, éccör, sorozáskor az aradi főtér is a miénk vót... „Külső ellenség” híján egymást püföltük. Hosszú történet lönne ez. Tán még érdekes is.

Ahogy a varnyasiak látták, kurjongatták, danójják:

– Esik esső mög a dara

Fázik a ményasszony fara!

– Aki miránk bámíszkodik

Az is ide kíváncsozik!

– ablakajja, ablakajjázás = hivatlan vendégök, kíváncsiskodók, potyázók a lakodalmas ház előtt. Illik mögkináni űket ityókával, édösséggel.

Lakodalmas mög régutakísíró

Sárzik, porzik a nagyvanyasi úcca

Mikor végig mögyök rajta

Nyílik, nyílik a babám ablaka

Mikor kopogtatok rajta

Nyisd ki, babám, ablakajidat

Hallgasd mög a panasszajimat

Mer égy katonának de sok a panassza

Nincsen aki möghallgassa

Nyisd ki, babám, ablakajidat

Hallgasd mög a panasszajimat

Mer égy katonának nincsen fehér ággya

Fekete föld a párnája.

(Szabó Béláné Tóth Mária)

(Figyelmet érdemel a dal befejező két sora. Én ebben a letisztult, szinte balladás változatban csak Szabó Bé-

lánétól hallottam a hetvenes években. Szép hangú, sok „nótát” tudó asszony /özv. Sirkó Jánosné/ Prókai Mari néni. A fiatalabb varnyasi asszonyok közül /Bokor Zoltánné/ Telek Rózsika hangjának igazán lehet örülni. Biztos vannak mások is, ahogy a fajtámat üsmeröm. Hál’ Istennek és Pintér Andrásnak, úgy hallik, asszonykórus alakult Nagyvarjason.

Hadd illesse pár szó néhai kántor, zenész, tréfames-ter östehetség Mákos József Ferenc körösztapámat. Egy tornyai zenész, Schneider András sógor mondta róla egyszer: „Az a nóta, amit körösztatád nem tud, az nincs is.” (A régiék mind a népdalt, mind a műdalt nótának hívták.)

Kedvelt lakodalmi dalok még: Esik eső, esik/ Esik a kaszárnya falára és Jaj de szélös, jaj de hosszú az az út... Régebben föl-föl hangzott a Szélös a Balaton vize/ Kesköny a híd rajta...)

A régi öregök meséték

– „Éccör, régön itt a Kéthalomná kapá(l)t égyg lány. Oszt gyütt a vihar, a zítületidő. A közepibe égyg nagy forgószéllel. Hát oszt itt a Kéthalomná mögá(l)t. Elősz-ször a kissebbik halom fölött, oszt kipottyant belülle valami. Asztán a nagyobbik halomná, ott is kipottyant belülle valami. Asztán elcsitút. A lány odamönt a kissebbik halomho, hogy mijafene esött lé. Hát tanát égyg szép piros, aranypatkóval kiveret, aranyszögekkel talpalt, aranycérnával kivarrt égygetlenégyg asszonycsiz-mát. Híjj, de szép vót!

Utánna mögnézi má, mi húlt a zégbül a nagyobbik halomra. Hát az mög égyg emböröcsizma vót. Az mög vaspatkóval vót, vasszögekkel, mög vascérnával varr-va. A lány csudákozott, oszt jobban mögnézve ezöket a felemás, fenemás csizmákat, látta, hogy mindéggyikbe bele van hímözve betűkkel, hogy: Ha elhozod a párját, tized lössz a párja. Na de hová a ménkübe vigye, hogy ű is elhozhassa az aranyos csizma másikját. Töri a fe-jit, nézelődik. Hát a forgószél hunnan gyütt? A Maruzs felül gyütt, oszt mindönt lényomott, kukoricát, búzát, ami csak vót. Mint égyg út. A lány elindút ebbe a nagy vágásba, vitte a csonka csizmákat. Mönt, mönögetött sokájig. Mán jó ráestelődött, mikor éccöröcsak ott vót a Maruzs.

Hová mönnyön, micsinájjon? Ott kesergött, nyögdé-csölt a Maruzs partyán, mikor elgyütt az é(j)fél. Oszt akkor mögnyít a Maruzs, mögjelönt a víziördög, oszt aszonta: Ha köllött a párja, lögyé a párom!! Oszt hupp, lélhúzta a vízbe, soha többet nem látták.

Hát így jár, akit mögbolondít a kapzsiság mög a kí-váncsiság. (id. Horváth András, 1960-as évek elején)

Mikor Damjanich bort prédikált, oszt vizet ivott

(id. Katkó Antal bácsi nyomán, aki borbélyinas ko-rába hallotta magátul a vén Kajári Vendeltül, aki Dam-janich katonája vót. Oszt elmeséte nekünk valamikor a hatvanas években.)

Tuttuk, hogy a tábornok urunknak jó bora van, mer neméccör mökkínát bennünket.

Hát Isaszögné nagyon mögszorított minket az oszt-rák. Nem bírunk, nem bírunk velük. Damjanich úgy odacüvekölt a fütüürésző golyók közt, mint a fakörösz, nem mozdút az onnan, csak szivarozott. Hát mikor kéri mán a kulaccsát a puccérjátul? Mer mán kilestük, hogy amikor biztos vót a győzelömbe, égyg nagyot, égyg jó áldomást húzott a kulaccsából. Oszt attul mink is erő-re kaptunk. Mer láttuk. Vót, ahogy vót. Lössz, ahogy lössz. Hát éccör oszt inti a kulacsot, de az osztrák alig kétszáz lépésre. Na de a tábornok úr csak jobban tuggy-gya, mint a mink paraszteszünkkel. Rajta, rajta, előre, szuronyt szögezz, előre fijajim, b...sszatok oda nekik! Mer ez a Damjanich még káromkodni is külömbül tudott, mint mink, pedig abba sé tanáni a Kossuth-honvéd párját. Na, vége lött, mienk lött Isaszög. űk ketten, a Jóisten mög Damjanich mögsegítettek.

Mögpihentünk. A tábornok úr most is odagyütt kö-zénk, jókat nevetött velünk, oszt a puccér hozta mán a bort. Erre ez a Balogh Jóska, aki égyg nagy bétyár ló-kötő vót, aszongya: Alázatos tisztölettel tábornok úr, de én abbul a győzedelmes kulacsbul ihatnék. Damjanich nagyot nézött, asztán nagyot nevetött, oszt aszongya, fijam, majnem tele van, de a tized az egíssz, ha mögfogadod, hogy mámma mást nem iszol. Hát persze, hogy mögfogadta. Damjanich kulaccsairul tudni köll, hogy olyan jó nagy hasasok vótak, nagy gyomrú nagy em-börhö valók.

Balogh elkapta a kulacsot, oszt eresszed. Hej, de sze-rettünk vóna mink is abbul a hírös kulacsbul nyakalni. Égyg pillanat múva Balogh úgy nézött, mint béka a szentöltvítartóbul. Hát abba hírös kulacsba tiszta víz vót...

Oszt akkor Damjanich aszonta: Tudom ám, hogy jó tuggyátok, tik istenátkák, hogy Damjanich csak akkor kortyolgat, ha biztos a győzelöm. De most vizet ittam, hogy tik mög bornak lássátok. Bennetök bíztam, de a győzelömbe még nem egísszen.

– Erre aszongya ez a Balogh: A tábornok úr mine-künk bort ivott, saját magának mög vizet ivott?! Hogy löhet ez?

– Hát idefigyejj, fijam! Én furfangos löhetök az el-lenséggel, veletök mög köll is, de sajátmagammal nem löhetök. Mások mongyonak, amit csak akarnak, de a legfontosabb, hogy maga Damjanich ne mondhas-sa

Damjanichnak, hogy azé buktál, mer ittas vótál.

Hát így vót, mikor Damjanich bort prédikált, oszt vizet ivott.

A váci csatába, mikor mán szuronyra möntünk, Damjanich a szürke lován elővötte a híros kulacsot, magosra tartotta oszt úgy csurgatott a mönnyei, vérvörös ménösi borból a földre, hogy mindönki lássa, asztán éggy jót húzott belülle...

Errül a zöreg Kajárirul tudni köll – folytatta Antal bácsi, a mesélő –, hogy ameddig csak bírta a lába, mindön esztendő október hatodikáján elgyalogolt innest Varnyasrul igényöst Mácsára, estére mög vissza-gyütt. Éccör tán kilesték, hogy mi a jó isten csudáját csinál az ott. Hát aszongyák, köröszöt vetött, imádkozott Damjanich mög Láhner sírjáná. Oszt utánna elővött éggy flaskó vérvörös ménösi bort, locsolt a sírra, aztán ű is iszogatott. Szép lassan, éggy korty Damjanichnak, éggy korty Láhnernek, éggy korty mög magának Kajárinak.

A magyar honvédek Nagyvarnyason

Szabó öregapám mesélte

„*Sosé felejtöm el, (1944) szeptembör huszonkettedikérül huszonharmadikára vót. Gyűttek szögényök Arad, Világos felül lélondzsolva, csatakosan, soknak vérös a köppe-nye. De rönd vót. Itt, az úccán, az árok partján pihentek lé, fejük alá a sisak, vagy a bornyú, a köpönyegöt maguk-
ra terítették. Úgy. Úgy, mint mink a tizennégvi háborúba. Hítuk őket, szögényöket, hogy gyűjjönek be, mosgyonak, ögyönek, igyonak, pihennyönek ágyba – nem és nem! Oszt akkor aszongya éggy szakaszvezető: Idefigyejjön, bátyám! Ércse mög. Hónap, hónapután itt lösznek az oroszok mög az olájok. Ha mögtuggyák, hogy maguk ennyire szeretni mertek minket, maguknak nagy bajuk löhet. Öregapám így folytatta: Akkor hát mink möntünk ki hozzájuk, az árokpart-
ra. Kivittük a szalonnát, paprikát, paradicsomot, tejet, oszt éggyütt vacsoráztunk. Olyan vót ez, fiam, mint az a híros „utolsó vacsora”. Akkor éréztük igazán, hogy űk a mi igazi magyar katonagyerekeink. Mer még akkor is védtek min-
ket, mikor mán nem lösznek.*

Azt írta az újság

Arad megye ősi történelmi emlékeit az utcán és az ócskapiacon kínálják

Elsárgult okmányok a hálátlan utókor kezében

Őszinte megdöbbenéssel olvastam az *Aradi Közlöny* 1931. április 12-i számában a következőket:

„Egy kopottas öregúr figyelte a járókelőket, kezében sárguló papírtekercset szorongatott, mérlegelte az előtte elvonulókat, vajon melyiket szólítsa meg. Időnként a sárguló tekercsre pillantott le, hogy bátorságot merítsen belőle. Úgy látszik, engem talált a legalkalmasabb médiumnak, mert hirtelen elém toppant.

– Uram, nem akarna egy eredeti Mária Terézia korabeli okiratot megvásárolni? Szeretném eladni, kenyérre kell a pénz.

Kinyílt a sárga papírtekercs, és tényleg ez volt az okirat első sora: „Mi, Maria Theresie, Isten Kegyelmebul Eözvegi Romai Császárné...

Hamarosan megalkudtunk húsz lejbe, a megsárgult papírtekercs most már az én kezembe került. Arra viszont nem volt hajlandó válaszolni a titokzatos öregúr, hogyan került kezébe az okirat.”

Így jutott az újságíró, Marosi Rudolf egy 1767-ből származó eredeti okirathoz. Szinte hihetetlen! Aki már kutatott levéltárban, az tudja, hogy a kimondottan régi iratokra mennyire vigyáznak, különleges kö-

rülmények között őrzik. A kutató is csak a másolatot tudja tanulmányozni, eredetiben nagyon indokolt esetben kapja meg ezeket, de úgy látszik, az 1930-as években Aradon az ilyen dokumentumok csak úgy az utcán heverték!

Lássuk, mit ír tovább a cikk szerzője:

„Az érdekes történelmi okirat eredeti szövege így kezdődik: *Mi, Maria Theresie, Isten Kegyelmebul Eözvegi Romai Császárné, S Magyar, Cheh, Dalmatia, Horvath, Es Sclavonia etc. Országoknak Apostoli Kirádynője, Ausztriának Fő Fejedelme; Burgundiának, Steyer, Carinthya, Carniolia, és Würtemberg Hertzege, Habsburg, Flandria, Tyrolis, És Gori-nthiának Grófnéja etc. Adgyuk tudtára mindenkinek a kiknek illik, hogy mi-nekután értésünkre esett volna, hogy némely Földes Uraknak jobbágyai, úr dolgát, vagy is Robotot, és egyéb szokott adózásokat, melyekkel Földes Uruk-nak tartóznak, vagy annak rende szerént, és szokott üdeiben, a'mint kötelességek hozza magával meg nem teszik, avagy megtenni tellyességgel nem akarják, el is mulattyák, sőt némely akaratosa-bak, s a többinél vakmerőbbek hibás, és bal vélekedésből egyben gyülekezni, és egymást bátorítani merészkedtek, egy némelyek pedig más több féle: és a köz-*

jónak veszedelmes ugyan azért vétkesebb rendetlenséget elkövettek.

És így tovább, ősi ortográfiával magyarázza meg Mária Teresia rendelete, hogy az *Jobbágyságot az helytelen és Törvény ellen való Terheltestül a Vármegyéknek Tisztviselői által oltalmazni kívánjuk.* (...)

A királynői kéziratot 1767. év Szent Iván havának 14-ik napján adták ki, és azt Mária Teresián kívül gróf Eszterházy Ferenc és Jabláczy József írták alá.”

A cikkíró szerint 1929-től kezdték meg az aradi prefektúrán a régi iratok selejtezését, miután nem fértek el a sok aktától. Ezek nagy részét kilogrammszámra adták el csomagolópapírként.

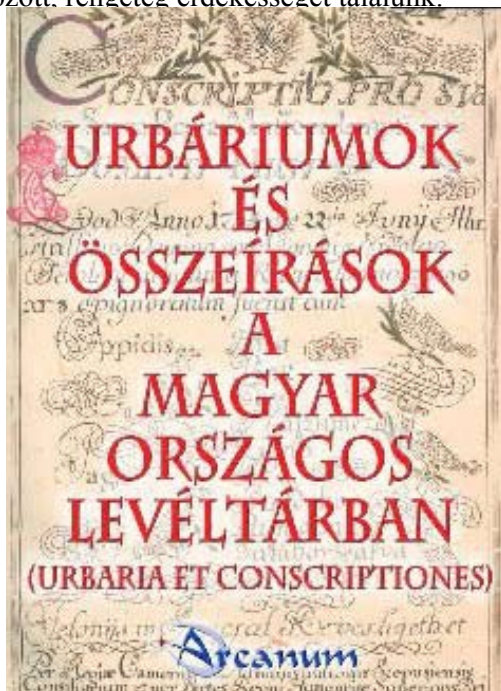
Az írás befejező mondatai a mai olvasó számára is háborzongatóak: Íme, Arad megye múltjának elsárgult, zár alatt őrzött dokumentumai így folytatják körforgásukat a ma sodrában, ahol sajtupapírként használják fel Arad megye történelmének ősi emlékeit.

Az értékes, 18. századi dokumentum további sorsáról nincs adatunk. Így utólag persze azt sem tudhatjuk, hogy ez valóban az eredeti irat volt-e, vagy esetleg egy későbbi másolat, de a köré fűződő „történelem” önmagában is érdekes.

Az okirat több mint valószínű az úrbéri rendezés egy magyar nyelvű változata lehetett. Köztudott, hogy Mária Terézia (1717–1780) az úrbéri rendeletében (1767) szabályozta a jobbágyság terheit és jogait, ezzel a jobbágyság adózóképeségét próbálta megvédeni a „korona érdekében” a földesurakkal szemben. (Elhíresült mondása a császárnőnek, hogy „táplálni kell a juhokat azért, hogy nyírni lehessen”). Hosszas előkészületek után Arad megyében 1771–1772-ben történt az úrbérrendezés gyakorlati végrehajtása. Az urbáriumok a kutató történészek számára fontos okiratok, hiszen viszonylag pontos képet adnak a múltbéli birtokviszonyokról. Dr. Kovách Géza ezeket a dokumentumokat is feldolgozta az *Ahol Dózsa és Horea hadai jártak* című könyvében¹. Érdemes egy kicsit tallózni a felmérések² között, rengeteg érdekességet találunk:

– Arad vármegye mezőgazdasági területe 126 822 hold, a munkákat 10 228 jobbágycsalád és 4023 zsellércsalád végezte el.

– A terület több mint 80%-ának a modenai hercegség volt a tulajdonosa, Rajnold, modenai hercegnek 1732-ben ajándékozta

III. Károly.³ Miután a herceg kegyvesztett lett, a Királyi Kamarára szállt a birtokjog.

– A birtoktulajdonosok között ilyen nevek találhatók: br. Kászonyi András, br. Péterffy János; gróf Forray András; br. Harruckern Ferenc; Bohus Imréné; Edelspacher Péter; Edelspacher Mátyásné, Csernovics Arzénne; Csernovics Györgyné; Lengyel Ferenc; Lengyelné Magyar Antónia.

A törvényt hozó magyar királynő (és osztrák császárnő) megítélése a mai történészek szerint a két szélsőség között mozog, de nem „történész-szemmel” nézve az biztos, hogy számos rendelete kimondottan ártott az akkori magyarságnak. A székelyek különösen nem szerették, hiszen az általa bevezetett kötelező határvédelem következménye lett a közismert madéfalvi tömeggyilkosság.

De a zsidók sem rajongtak érte, hiszen egy időben kitiltotta őket az ország területéről, igaz, ezt a rendelkezést később visszavonta, mert rájött, hogy nélkülük a gazdaság nem működik.

A cigányoknak is volt okuk haragudni rá, mert őket is meg akarta rendszabályozni az 1761-ben kihirdetett REGULATIO CIGARORUM-ban. Ebben kötelezővé tette, hogy félévenként ott kell őket számba venni, ahol éppen tartózkodnak, valamint megtiltotta a közeli rokonok közötti házasságot és a dögevést. Még a cigány népmegnevezést sem engedélyezte, helyette újlakosoknak, újparasztoknak kellett hívni őket. A lengyeleket is „megbántotta”, hiszen Lengyelország első felosztásában döntő szerepet vállalt.

Akkor kik szerették? A románok és a német anyanyelvűek biztosan, hiszen folytatta édesapja (III. Károly) betelepítési politikáját, több tízezer német ajkút költöztetett a kincstár költségén Pestre, Budára, Esztergom és Szatmár megyébe, Baranyába, Délvidékre, a Bánságba. (E három utóbbi esetben a török hódoltság idején kipusztult lakosság helyébe jöttek németek, az ő jóvoltából a Bánságba 1778-ig a magyarok nem települhettek vissza!) Szintén a Bánságba, illetve Erdélybe 350 000-400 000 románt hozott a Kárpátokon túlról.⁴ Ezek után talán érthetőbb, hogy az etnikai arány miatt billent olyan rövid idő alatt az utóbbiak javára.

A magyaroknak nem volt szerencsájük a Habsburg-házzal, hiába szavazták meg 1741-ben Pozsonyban *Életünket és vérünket királyunkért* (Vitam et sanguinem pro rege nostro) címszó alatt az örökösödési háborúban való részvételt, az elkövetkező századokban csak a birodalmi érdekek domináltak.

Mindezekkel ők is szélesítették az utat Trianon felé.

Piroska István

Jegyzetek

1. *Ahol Dózsa és Horea hadai jártak.* Kriterion Kiadó, Bukarest 1976.
2. archivportal.arcanum.hu (Mária Terézia úrbéri tabellák, Arad)
3. *Libri donationum*, 22. kötet, 600., 603. o. (MOL)
4. *Erdély története*, II. kötet, Akadémiai Kiadó 1988. 978. o.

Nők, akik hazájuk iránti hűségüket 1848–49-ben tetteikkel is bizonyították

A magyarságnak nemcsak kiváló fiai, hanem neves leányai, asszonyai is voltak, akik tetteikkel bizonyították hazájuk iránti szeretetüket. A nők nagy része a magánszférán belül maradva, mások közszereplést vállalva munkálkodtak a nők emancipációjáért, a nemzeti műveltség terjesztéséért, a bebörtönzött honvédek megsegítéséért. A kényszerű szükség újfajta cselekvésre készítette őket.

A férfiak hazafias indíttatású eszmei támogatása mellett nem elhanyagolható az a gyakorlati segítség sem, amelyet a nők adtak, akik otthon magukra maradva a korábbinál sokkal nagyobb önállósággal és az ezzel járó felelősséggel szembesültek. Rájuk maradt a gyakran ápolásra szoruló öregek, a gyermekek ellátása, ezenkívül a gazdaság irányítása s a frontvonalak mögötti viszonylag békés hétköznapi megteremtése is. Mivel a férfiak elmentek politizálni vagy harcolni, fokozottan szükség volt arra, hogy valaki – természetesen egy nő – otthon maradjon, és a családon belül kézen tartsa a dolgokat. A márciusi forradalom volt az, ami új utakat nyitott a nők közéleti szerepvállalása előtt is. A krónikák ugyan számos honleányról tudnak, akik már jóval korábban is segítették a férfiakat a török, majd a Habsburgok elleni küzdelmekben, mint például Rozgonyi Cicelle, Zrínyi Ilona, Dobó Katica, Cecey Éva, Kanizsai Dorottya és mások. Mégis az 1848-as szabadságharc volt az, ahol a csatateren is kipróbálhatta magát néhány bátor nő, akiknek teljesítményét még a férfitöbbségű történelemszótársadalom is elismeri. A polgári milióból lépett ki néhány leány és asszony, hogy a forradalom előtt és alatt a megszokott női feladatok ellátásán túl nemüket el- és letagadva, férfiruhába bújva, fegyverrel vegyenek részt a haza védelmében. Tudva tudták, hogy a jövőben mi vár rájuk, mégis felvállalták a számukra szokatlan feladatot. A teljesség hiányában ebből a hölgykoszorúból emelünk ki egy pár hősnőt, akik tisztí rangot kaptak helytállásukért a csatateren.

Pfiffner Paulina Mezőhegyesen született 1825-ben, apja olasz származású főhadnagy volt az osztrák seregben. Édesanyját, aki lengyel volt, 10 éves korában veszítette el. Amikor apját Lengyelországba (Galíciába) helyezték, ő Mezőhegyesen maradt, majd Pestre ment, ahol a színésszettel próbálkozott, nem sok si-

kerrel. Egy vándortársulattal Erdélybe utazott, és férfiszerpeket alakított Ligeti Kálmán néven. 23 éves korában férfiruhában jelentkezik az erdélyi seregbe, ahol hősieen harcol Bem tábornok parancsnoksága alatt. A piski csatában bátor feladatokat vállalt és megsebesült, a csatában tanúsított hősiességéért tisztté léptették elő. 1849 januárjában ismét lőtt sebet kapott, és a nagyszombeni kórházban ápolták, ahol fény derült arra, hogy voltaképpen katonaruhába bújó hölgy. A fegyverletétel után Galíciába toloncolják, de miután ott apját nyugdíjba helyezték, visszatér Erdélybe, és Pécskán sógorának, Kovács Józsefnek ügyvédi irodájában dolgozott. Meg kell említenünk, hogy amikor visszatért, ismét férfiruhát öltött, és ügyvédbojtárként szerepelt, a helyi fiatalokkal együtt mulatott, mindenki Kálmánként ismerte. Pécskáról Meggyesre menekült, ahol írnokként alkalmazták, és itt tartóztatták le. Gyulára hozták, ahol a laktanyában fegyverhez jutott, és 1853. szeptember 1-jén szíven lőtte magát. A gyulai közkórházba szállították, ahol súlyos szenvedések után szeptember 29-én belehalt sérülésébe. Közadakozásból 1888-ban a gyulaiak szép síremléket emeltek neki.

Lebstück Mária 1830. augusztus 15-én született Zágrábban gazdag kereskedőcsaládban. Mikor 13 éves, meghal édesapja, és nagybátyja – aki ezredes – Bécsbe viszi azzal a céllal, hogy úrihölgyet neveljen belőle, és ott férjhez adják. Amikor Bécsben kitört a forradalom, Lebstück Károly néven csatlakozott a barikádon küzdő jogászcsapathoz. A bécsi forradalom le-

verése után a jeges Rábán átkelve Győrben jelentkezik a honvédeknel, és onnan Pestre kerül. Részt vett a branyiszkói és a kápolnai összecsapásban, ott volt Buda visszavételénél is. A kápolnai csatában megsebesült, hősiességéért hadnaggyá léptették elő. Később is fanatikusan harcolt, és főhadnagyi rangot kapott. Buda ostrománál ismerte meg Jónák József tüzér őrnagyot, akivel a harctéren házasságot kötöttek. A fegyverletétel után 6 hónapig az aradi várban raboskodott, a vár mellett egy magánházban, katonai őrizet alatt szülte meg a fiát, Jónák Pált. Férjét, aki ugyancsak az aradi várban raboskodott, 16 év várfogságra ítélték, és rabsága alatt meghalt. Máriát kiutasították Magyarországról, egy ideig Horvátországban, rokonainál él, majd visszajön Győrbe, ahol találkozik volt katonatársával, Pasche Gyulával, akivel házasságot kötnek, majd Komáromba költöznek, ahol 17 év házasság után a második férje is meghal. Fia, Jónák Pál szobafestő és mázoló Újpesten. Az özvegy hozzá költözik, és mosásból, varrásból tartja fenn magát. Honvédegyenruhában részt vesz Aradon a mártír tábornokok emlékére állított obeliszk leleplezésén, valamint 1891-ben a szabadságharc relikviáiból rendezett kiállításon, itt ismeri meg Jókai Mór, és cikket közöl róla. 1892. május 3-án hunyt el Újpesten 62 éves korában. Alakját 1942-ben Huszka Jenő és Szilágyi László örökítette meg a Mária főhadnagy c. operettben.

A szabadságharc hírszerzőszolgálatára még nem volt azonos a későbbi háborúban már nélkülözhetetlen segítség szervezettel. A honvédsereg parancsnokai – a kor szokásának megfelelően – az ellenség hadmozdulatairól és szándékáról többnyire alkalmi kémek jelentéseiből értesültek. A szabadságharc során vállalt hírszerzői feladatot például **Bányai Júlia**, aki 1824-ben Vízaknán született, és Sárosi Gyula ügyvéd felesége volt. 1848-ban a férje meghalt, és ő – hogy eltarthassa magát – műlovarnőként dolgozott egy bécsi cirkusban. A szabadságharc kitörése után férje nevében férfiruhában jelentkezett a

honvédseregbe. Az erdélyi harcokban kitűnt bátorságával, és közlegényből a 27. honvédszászlóalj főhadnagya, majd századosa lett. Harcolt Gyulafehérvárnál, Zsibón, Dévánál és Kolozsvárnál is. Nemcsak a fegyveres harcokban vett részt, hanem francia nyelvtudása révén az osztrák és az orosz hadseregnél gyakran kémkedett is, táncosnői szerepben. Bem tábornok katonai kitüntetéssel jutalmazta hírszerző tevékenységét. A szabadságharc leverése után Törökországba emigrált, ahol Bem tábornok kapitánnyá léptette elő, már ismervén, hogy a honvédtiszt egyenruha hölgyet takar. 1850 februárjában férjhez ment egy honvédszászadoshoz, 1851–52-ben rövid időre visszatért Erdélybe, hogy részt vegyen egy osztrákellenes összeesküvésben. Ennek leleplezése után ismét Törökországba menekült, majd férjével Kairóban telepedett le, itt nyitották meg a Fáraóhoz címzett fogadjúkat. Kairóban halt meg 1883-ban 59 éves korában. Kalandos életéről Thúry Zsuzsa írt regényt 1951-ben.

A hírszerzés terén kiemelkedő szolgálatokat végzett **Sorsich Júlia**, aki a szolnoki csata előtt a Tiszán átkelve értékes információkkal látta el Vécsey tábornokot. **Gottlieb Róza** erdélyi születésű hölgy felajánlotta Bem tábornoknak, hogy adatokat gyűjt a császári és az orosz hadseregről, ill. a megszállt területen uralkodó viszonyokról. A románul és németül kiválóan beszélő özvegy gyümölcsáros román parasztlánynak öltözve ment a megszállt területekre, és úgy fürkészte ki az ellenséget.

A nemzet ügyéért lelkesedő nők nemcsak a hadművelleti területen, hanem külföldön is értékes szolgálatokat tettek hazájuknak. Gyakran töltöttek be összekötő szerepet a magyar ügyet támogató külföldi diplomaták és a kormány között. Gyakran fordult meg külföldön egy magát báró **Beck Vilmának** nevező hölgy, aki a szabadságharc ideje alatt Racidula álnéven dolgozott a magyar ügy érdekében. 1850-ben nagy feltűnést keltő könyvet adott ki angol nyelven, amit magyarra is lefordítottak 1901-ben: *Egy hölgy emlékiratai az 1848–49-iki magyar szabadságharcról*. A könyvet állítólag nem is ő írta, hanem a titkára az ő elbeszélése alapján. Miután németre is lefordították, magára vonta a közfigyelmet, az emigrációban élők számos valótlan-ságot fedeztek fel, és nem fogadták be maguk közé. A bárói címet is saját maga adományozta személyének, és állítólag kettős kémtevékenységet végzett. Pénzügyi botrányba keveredett, ezért Londonban letartóztatják, és miközben kihallgatásra viszik, valószínűleg szívinfarktusban hal meg 1851-ben.

A nők nagy részének természetesen saját köreiken belül kellett a haza hasznára tevékenykedniük, pl. társaskörökben a magyar nemzeti műveltséget terjeszteni, a kisdédóvás ügyét támogatni, a környezetükben lévő

férfiakat a hazafiság jó útjára terelni, jó honfiakat és jó honleányokat nevelni. Feladataik közé tartozott a harcoló férfi fegyvereit és zászlóit felszalagozni, az apát, a kedvest, a férjet, a fiút hazavárni, a sebesülteket ápolni, a dicső halottakat eltemetni.

Kiemelkedő közszereplést vállalt **Kossuth Zsuzsanna**, aki tehetségét már korán bátyja szolgálatába állította, hiszen ő volt a jobb keze a Törvényhatósági Tudósítások szerkesztésében. Ő szervezte a Fejér megyei honi védegyletet, nagy hozzáér-

tést és szervezőképességet bizonyítva. Férje, Meszlényi Rudolf 1847-ben meghal, amikor Zsuzsanna harmadik gyermeküket várja. Zsuzsanna három gyermekével és 78 éves édesanyjával 1849. január 1-jén követte a kormányt Debrecenbe. Kossuth 1849. április 16-án kinevezte az összes tábori kórházak főápolónőjévé. Ebben a minőségben éjt nappallá téve megszervezte az önkéntes ápolónői szolgálatot. Emberfeletti munkájában segítettek Dr. Flor Ferenc és Dr. Barna Ignác ezredorvosok. A szabadságharc végére 72 tábori kórházban 20.000 ágy állt a sebesültek rendelkezésére. A hadikórházakban osztrák sebesülteket is ápoltak. Kossuth Zsuzsanna egészségügyi tevékenységével másfél évtizeddel megelőzte a Vöröskereszt genfi konvenciójának elveit. A világosi fegyverletétel után menekülés közben meghalt másfél éves kislánya, aztán börtönbüntetés várt rá, kétszer a hírhedt pesti Újépületben, egyszer Bécsben, majd kiutasítás a Habsburg Birodalom területéről. Először Lipcsébe, majd Brüsszelbe utaznak, de maradásuk ott sem lehet nyugodt, állandóan zaklatják őket. Idős édesanyja nagyon beteg, nem vállalkozhatnak a tengeri utazásra, ezért a belga királyi családtól kér segítséget, hogy egyelőre maradhassanak Brüsszelben. Zsuzsanna kitanulja a csipkeverést, és hamarosan nyit egy kis üzemet. Miután édesanyja meghalt, 1853 tavaszán két leányával kiutazik New Yorkba. Ott is csipkeverő műhelyt nyit, ruhavarrást vállal, fáradhatatlanul dolgozik a gyermekeiért, leányait is munkára, önállóságra neveli. Tüdőbetegsége kiújul, és 1854. június 29-én meghal.

Gróf **Teleki Blanka** erdélyi születésű hölgy felvállalta a nők nevelését, szellemi műveltségük fejlesztését tartotta elsődlegesnek. Ő volt az első magyarországi óvodák megalapítójának, Brunswick Teréznek az unokahúga, és aki mindenben követte nagynénje nyomdokait. Fiatalon Münchenben és Párizsban festészetet, majd Budán Ferenczy Istvánnál szobrászatot tanult. 1846-ban magyar tannyelvű leánynevelő intézetet nyitott Pesten. Ez az iskola számít az első olyan magyarországi leányiskolának, ahol szakszerű oktatás folyt. A kiváló tanárok között volt Vasvári Pál (történelem), Hanák János (természetrajz) és Leővey Klára (nevelőnő). A

szabadságharc alatt 1848 decemberében kénytelen volt az intézetet bezárni, Leővey Klárával együtt előbb Debrecenbe, Nagyváradra, majd a Szatmár megyei pálfalvi kastélyába menekült. Önkéntes ápolónőnek jelentkezett különböző hadikórházakban, majd a szabadságharc bukása után részt vett a forradalmárok rejtegetésében, a

menekülő honvédek megsegítésében. 1851-ben Bécsben elfogták, és Pestre szállították. 1853-ban a haditörvényszék 10 évi várfogságra ítélte, amelyet Brünnben, Olmützben és végül Kufsteinben töltött le. Leővey Klárát 5 évi rabságra ítélték. Miután 1857. május 11-én amnesztiával szabadul a kufsteini börtönből, már többé nem tér haza, Ausztrián át Franciaországba utazik, a húgánál talál menedéket. Ott is sokat segít a menekülteknek, a rászorultaknak. Párizsban érte a halál 56 éves korában, 1862-ben. Földi maradványait 2008-ban hozták haza, és Mártonvásáron, a Brunswick család kriptájába temették.

Leővey Klára a tanításban, a menekülésben, és a bujdosó honvédek megsegítésében is állan-

dó társnője volt Teleki Blanka grófnőnek. Miután a börtönből szabadult, visszatért Erdélybe, ahol nevelőnői állást vállalt. Ő indítja el a *Máramarossziget* c. folyóiratot, amiben rendszeresen közöl, de gyakran ír más folyóiratoknak és újságoknak is. 70 éves korában újra Budapestre költözött, több cikket írt a lapokba, de már nem tudott teljesen beilleszkedni, és 1897. április 8-án egy omnibusz halálra gázolta. Földi maradványait Máramarosszigeten a református temetőben helyezték örök nyugalomra.

A szabadságharc kiemelkedő egyénisége volt **Bohusné Szögyény Antónia**. Kiváló műveltséggel rendelkezett, öt nyelvet beszélt, zongorára Liszt Ferenc tanította. Bohus Jánoshoz megy férjhez, és a világosi kastélyba költözik. Itt tárgyal 1849. augusztus 12-én Görgey

Frolov tábornokkal, a cári erők vezérkari főnökével a feltétel nélküli fegyverletételről. A világosi kastélyban Bohusné tábori kórházat hozott létre, ahol a sebesülteket ápolták, élelmezték s szükség esetén ruhákkal látták el; az elhunytakat eltemették, hozzátartozóikat értesítették. A bebörtönzött honvédek megsegítése érdekében Bohusné adakozásra szólítja fel embertársait, nemcsak az aradi várban raboskodók, hanem a Komáromban, Kufsteinben, Olmützben, Josephstadtban sýnylódó honvédek is részesültek segélyben. Az osztrák titkosszolgálat emberei többször is házkutatást tartottak a kastélyban, nem nézték jó szemmel a raboskodó honvédek segítségét. Gazdag jótékonyági tevékenységet fejt ki, óvodát szervez, bölcsődét nyit a rászorulóknak, iskolát szervez a vakok számára, amelyeket saját költségén tart fenn. Mozgósítja a község parasztasszonyait, -leányait, varrodát nyit számukra, az anyagi alapot ő biztosítja. A varrás mellett elbeszélget a falusi nőkkel a gyermeknevelésről, a higiéniai szabályok fontosságáról, a betegségek megelőzéséről, a háztartás vezetéséről. 1890. január 5-én halt meg Pesten, földi maradványait a világosi családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. A helybeli lakosság emlékére szobrot emelt,

amelyet 1910. október 16-án lepleztek le. Bohusné Szögyény Antónia alakja és tevékenysége sok művészt megihletett, köztük Renner Kálmánt, aki bronz domborműveken örökítette meg, valamint Józsa Judit kerámiaművészt is.

A szabadságharc alapvető kihatással volt számos nő életének alakulására. Volt, aki testi épségét, életét kockáztatta a csatatéren, másoknak várfogság vagy emigráció jutott osztályrészül. A nők életének későbbi alakulása azonban gyakran azt mutatja, hogy közéleti szereplésüknek a férfiakénál is komolyabb, tragikusabb és visszafordíthatatlan következménye lett, ezért is méltóak az utókor figyelmére, emlékeztetere és megbecsülésére.

Könyvészet

- Bohus László: *A fegyverletétel háziasszonya* (Magyar Nemzet, 1998. augusztus 8.);
- Bőjthe Jolán: *Kisdédóvodások múltjából* (Korunk, 1977. július);
- Demény Lajos és mtsai: *1848 – Arcok, eszmék, tettek* (Kriterion, Bukarest, 1974);
- Jókai Mór, Bródy Sándor, Rákosi Viktor: *Negyvennyolcz. A magyar szabadságharc 1848–49-ben* (Révai Testvérek, Budapest, 1898);
- Hegyesi Márton: *Bihar vármegye 1848–49-ben* (Királyhágómelléki Református Egyházkerület, Nagyvárad, 1999);
- Kalapis Zoltán: *Negyvennyolcnak nagy idejében* (Forum Könyvkiadó, Novi-Sad, 1998);
- Katona Tamás: *Az aradi vértanúk 1–2.* (Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983);
- Kovách Géza: *Az emlékező város* (Alma Mater Alapítvány, Arad, 1999);
- Mazalik Alfréd: *Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc eseményei a történelmi Máramarosban* (Máramaros Publ. és Műv. Egylet, Máramarossziget, 1999);
- Mózer István: *Az aradi Szabadság-szobor kálváriája* (Réthy és Réthy Bt., Szeged, 1999);
- Pávai Gyula: *Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc aradi emlékei, emlékhelyei* (Lutheránium Kft., 1998);
- Pintér Lajos: *Az aradi tizenhárom vértanú* (Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1973);
- Puskel Péter: *Bohusné Szögyény Antónia* (Jelen, 1998. május 9.);
- Pusztaszeri László: *Monte Carlo grófja* (Magyar Nők Lapja, 1991/3.);
- Serdült Benke Éva: *Magyarhon fényes csillaga, Bohus Antónia, Világos nagyasszonya* (História 2009. március; 44–49. old.);
- Supka Géza: *Nemzet és emlékezet 1848–1849* (Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985);
- Szilágyi Rita: *Nők a szabadságharcban* (Duna International Könyvkiadó, Budapest, 2012);
- Voşţinar Teodor: *Monografia comunei Şiria* (Arad, 1996).

Hagyományápolás a Csiky kollégiumában

Ötödik alkalommal került sor az aradi Csiky Gergely Főgimnázium kollégiumának Szóló szőlő című rendezvényére. Ezúttal a Tóth Árpád teremben. Fél évtizede a kollégium étkezdéjében egy szüreti mulatságnak indult, amelyen a diákok felelevenítették a szülőhelyükön vagy annak közelében lévő településen még meglévő, vagy már kihalt szüreti szokásokat. Aztán folytatódott...

Amint Hadnagy Éva iskolaigazgató köszöntőjében elmondta, bár minden rendezvényen ugyanazon tájegység, Arad megye településeinek népszokásait dolgozták fel, az ötből még egyetlen egyszer sem látta kétszer ugyanazt. Mert a diákok mindig más témájú színes folklórműsorral kedveskednek a szülőkből, kollégákból álló közönségnek. A lelkes, fantáziadús pedagógusnak, Takács Máté Mónikának köszönhető, hogy mindig új ötlettel rukkol ki, a kollégiumi diákság pedig az otthonról gyűjtöttekből megvalósítja az ötleteket.

Már maga az a tény is dicséretes, hogy az ilyen eseményre minden kollégiumi diák népviseletbe öltözik. (Nem voltam egyedül a teremben, akinek bizony megdobbant a szíve, amikor a szüreti koszorút behozó színes csoportot megpillantotta!) Idén a család, a közösség ünnepeinek, ünnepi szokásainak bemutatása volt a téma. A *Szóló szőlőre* a majláthfalvi fiatalok a névnapokhoz, az időjáráshoz kapcsolódó

mondókákat szedték össze. A feketegyarmatiak, erdőhegyiek és fazekasvarsándiak a falujukból a gabona vetéséhez, a tavaszi mezőgazdasági munkákhoz kapcsolódó népi bölcsességeket gyűjtötték egybe. A kisiratosi diákok Szent István királyunk Weöres Sándor fordította verses zsoltosmáját olvasták fel, mint az egykori kolostori és zárdai kerengőben a szerzetesek és az apácák. A keresztelőt az ágyai, a halálesetkor helyenként ma is szokásos siratást pedig a simonyifalvi lányok (Kodály Zoltán gyűjtését) mutatták be.

Természetes, hogy a közösségek legvidámabb eseményének mindmáig mifelénk is megmaradt a házasságkötés, s ehhez kapcsolódóan a lakodalom. Ennek bemutatásával jeleskedtek a kisperegiek (ők a leánykérést elevenítették fel), illetve a simonyifalviak (ők egy hamisítatlan lakodalmi mulatságot vittek a színpadra). Mindkettőt hosszasan megtapsolta a közönség.

Mint minden évben, erre az eseményre idén is meghívták azoknak a településeknek a polgármestereit, vezetőit, ahonnan a diákok származnak. Hadnagy Éva elmondta, hogy idén is sikerült az anyagi támogatást megszerezni, de sajnós az adakozó kör szűkül, a legnagyobb összeget biztosító amerikai (connecticuti) magyar közösség öregszik, a száma évről évre csökken. Mellettük a Bethlen Gábor Alap, a Balassi Intézet, a Communitas Alapítvány, valamint a keresztszülők adják össze azt az összeget, amelyből biztosítják a vidéki diákság anyagi támogatását. Az első félévben a kollégium 56 diákja közül 50 kap anyagi juttatást, a többiek nem tesznek eleget az Alma Mater Kuratóriuma és az iskola vezetősége elvárásainak. (Például, hogy 10-es magavi-seleti jegyük legyen.)

Idén is sor került azoknak a diákoknak a kitüntetésére, akik a kollégiumban hagyományápoló, közösségépítő munkát végeznek, tagjai a táncsoportnak is. Az érdemoklevelet (sorrendben) a XII. osztályos Futó Zsoltnak és a XI. osztályos Gáll Csilla Tamarának adták át. Az ő fejükre tette a kitüntetésüket jelző kalapot Takács Máté Mónika, illetve kötötte fel a szépen hímzett pártát Ilona János.

(ujj)

GROSZ LÁSZLÓ

FOGJAD KEZEM!

Fogjad kezem, el ne engedd,
Tégy már életemben rendet,
Vállterhem, ím', hatvanévnyi,
S bár tudnék magamba nézni...

Nélküled esélyem sincsen,
Könyörüljél rajtam, Isten,
Nem sejtem még, mi a terved,
Fogjad kezem, el ne engedd!

Létruhám csak toldott-foldott,
Szédelvek és csetlek-botlok,
Idő-lóra tegyél nyerget,
S fogjad kezem, el ne engedd!

Hívásodra, azon órán,
Csak az „Igen”-t válaszolnám,
S el se képzelhetnék szebbet:
Fogjad kezem, el ne engedd!

Mit mond a személyi igazolvány?

Már a könyvbemutatón említettem pár szóban: igazi telitalálatnak tartom Brauch Magda legújabb, az Irodalmi Jelen Könyvek kiadásában megjelent kötetének címét. Egyrészt tudom, milyen nehéz címet adni akár egyetlen írásnak – hát még majd három tucatnyi, műfajilag is különböző írásokat tartalmazó kötetnek –, másrészt mert az alcím, a „*Felvillanó emlékkockák*” határozottan arra enged következtetni, hogy a Szerző tulajdonképpen az életéből felvillanó emlékeit írta meg.

A személyi igazolvány, mint száraz, hivatalos irat, meglehetősen pontos leírást ad, a 13 számjegy szabta korlátok között, tulajdonosáról; egy harmincnégy írást tartalmazó, 120 oldalas kötet, a szavak erejével, természetesen összehasonlíthatatlanul gazdagabb és árnyaltabb képet nyújthat a szerzőről. „Élete nyitott könyv”, szokták közhelyesen mondani valakiről – hát most csak ki kell nyitni a *Személyi igazolványt*, hogy dr. Brauch Magda jórészt nyitott könyvként álljon előttünk. Életének az a része, ami benne is mélyebb nyomot hagyott,

amit érdemesnek tartott „felvillantani”, és persze hajlandónak mutatkozott másokkal is megismertetni. (Ha nem mondaná is, tudnánk, de meg is fogalmazza: vannak dolgok, amelyek, rajta kívül, nem tartoznak senkire.) Amúgy – tudom, óriási közhely – azt szokták mondogatni, hogy minden ember élete egy regény, és van benne valami. Még akkor is, ha azt a legtöbben nem tudják, sokan nem is akarnák elmesélni, megírni meg pláne nem. Félreértés ne essék: dehogy is akarom azt mondani, hogy a *Személyi igazolvány* életregény. De a 34 írást újból átlapozva az a gondolat fészkelődött belém, hogy egy regényíró bőven találna benne tényt, fogódzkodót egy nagyobb lélegzetű, összefüggő prózára. Mindjárt itt van az előszónak tekinthető, kötetbevezető *Önvallomás*, illetve az *Önismeret – önvizsgálat*, amelyben a Szerző rokonszenves őszinteséggel próbálja önmagába „nézve” tisztázni, hogy milyen ember is ő, mennyire ellentmondásos, szép, tevékeny, elégedetlen, igényes, tehetséges, művelt, okos, bátor, határozott, önérzetes, rendes, őszinte, kedves, jó stb. A történetek csak ezután következnek.

Mint minden hasonló könyvvel kapcsolatban, itt is felvetődhet a kérdés: érdekes-e – a szűkebb baráti, ismerősi köröket kivéve, mert azoknak egyértelműen igen – egy bizonyos mértékig „átlagember” életének néhány mozzanata? Mit kell tennie, átélnie valakinek ahhoz, hogy már „érdekes” legyen? Hol a határ, meghúzható-e több-kevesebb pontossággal? Ne feledje a kedves olvasó: átlagemberről beszélünk, nem futball- vagy filmsztárról, pornókirálynőről, popénekesről, mert azoknak minden elejtett szavát, jellemző vagy kivrívó mozdulatát, tettét „hivatalból eszi” a szenzációra éhes közönség (egy része). Ők tudják, miért.

Mindezt pedig azért bocsátom előre, mert Szerzőnk – noha igen jól hangzó neve van bizonyos hazai, sőt külföldi irodalmi, stilisztikai, verselemzői berkekben, és számos írásából ismerik a *Nyugati Jelen* és *Irodalmi Jelen* olvasói, egyéb köteteiből számosan, hosszú tanári pályafutása kapcsán diákok nemzedékei –, nem tartozik az igazán híres emberek közé, tehát munkája aligha „hivatalból befutó”, ha pedig mégis, akkor tartalma, megírásának módja, „üzenete” révén.

Nem tudom, illendő-e megemlíteni: sok évtizede közlelő is ismerem, tehát könnyen feltételezhető, hogy elfogult vagyok irányában. Volt idő, amikor együtt et-tük az újságírás hol keserédes, hol kimondottan keserű kenyerét, (némi túlzással szólva) szemtanúja voltam könyvei születésének – a mostani, ha jól számolom, a tizenkettedik. Elolvastam valamennyit, azt is, aminek eredményeként a d és r betűt odatehette neve elé („Nominális szerkesztésmód a magyar impresszionista lírában”). Nem egyszer rácsodálkoztam különféle műfajú írásaiban a pontos, érzékletes, „kerek” fogalmazásra, az okos indításra és befejezésre, a szerkezet arányosságára, szóval azokra az írói erényekre, amelyekre egy szépirodalmi alkotásban legalább annyira szükség van, mint egy tudományos műben, nem beszélve arról, hogy az előbbi feltételezhetően több emberhez eljut.

Brauch Magda írásai, a „felvillanó emlékkockák” ismerőseinek és „idegeneknek”, azaz a szerzőt nem ismerőknek egyaránt érdekesek. Előbbieknek nyilván azért is, mert kíváncsiak, mit mesél magáról, és hogyan, utóbbiaknak pedig főleg azért, hogy miként lát-tatja azt a kort, azokat a történeteket, a bennük szereplő emberekkel együtt, amelyeket megélt, amelyeknek (fő)

szereplője volt. A skála pedig széles, időben sok évtizednyit fog át a gyermekkortól a szépkorig (milyen tapintatosan nevezte el valaki!). Belefér a (tévedés ne essék: múlt évszázadi, évezredi!) háború alatt Észak-Erdélybe menekült család több – kisgyermekként átélt – eseménye (*A baba, Alsó néni*), a gyermek, a serdülő kislánnyal (*A zárda, Piroska néni, Vörös nyakkendősen, Ibolyka, Gátlásos serdülőkor*) megélt történet, az egyetemi évek (*Diákélet anno..., Koász, És mégis asztal*), és hát a felnőttkor, az immár önálló emberként, tanárként megélt események (pl. a címadó *Személyi igazolvány*), a nagyszülők, az apa, egykori iskolaigazgató, tanár emlékének felidézése. Bármelyiket olvas-

suk el, „*maradunk valamivel*”, azaz a magam részéről – csak zárójelben –, kissé furcsállom, hogy újságíró korából, amikor, elvileg, sok és annyira különböző figurával találkozott, egyetlen emlékezetes, mához is szóló „sztorival” sem lepett meg bennünket. Nem maradt meg benne ez a korszak? Természetesen egy *Felvillanó emlékkockák* alcímű kötet kapcsán badarság lenne számon kérni azt, ami nincs benne.

Mindent összevetve: Brauch Magda *Személyi igazolványa* olvasmányos, helyenként kimondottan izgalmas, elolvasásra (és a fölötte való meditatálásra) alkalmas kötet. Legyen minél több hasonlóban részünk!

Jámbor Gyula

Brauch Magda

Újesztendei történet

Nyugodtnak ígérkezett újév első napja. 2002 reggelére virradva engedélyeztem magamnak egy kis lustálkodást. Tehettem, hiszen senki és semmi nem zavart, az egész tömbházban szokatlan csend volt. Olyannyira, hogy már ez a nagy csönd kezdett furcsának tűnni, így dél felé bekapcsoltam a televíziót, amely – szokás szerint – Bécsből közvetített újévi koncertet. Bevallom, nemigen kedvelem a számomra kissé émelygősnek tűnő dallamokat, de ez volt, és egyszer ez is csak véget ért. Eljött az ebéd ideje, meggyújtottam a gázt az edények alatt.

Amint a konyhában tettem-vettem, a lépcsőházból hangos beszélgetés zaja szűrődött be a lakásba. Be kell vallanom, az ilyesmi általában a légyzümmögésnél is kevésbé érdekel, mert a szomszédoknak nem elég tág a lakás (valóban nem elég tág), és rendszerint az ajtajuk előtt szokták lebonyolítani napi traccspartijukat, olyan hangerővel, mintha egymás torkának akarnának ugrani. Ehhez már hozzászoktam, hozzáedződtem, de ezúttal a hanghordozás izgatottságából – no meg abból a tényből, hogy anyanyelvemen folyt a beszélgetés (ami nem jellemző) – meg lehetett érezni, hogy valami szokatlan dolog történhetett. Először csak a fejemet dugtam ki az előszoba ajtaján, majd gyorsan eloltottam a gázt az ünnepi ebédet tartalmazó lábosok alatt, magamra kaptam egy meleg kiskabátot. Jól sejtettem, hogy ezúttal nem maradhatok közömbös.

Emmi néni első emeleti lakása előtt állt a mintegy kilenc-tíz, kizárólag idős szomszédokból összetevődő csoportosulás. Egykettőre felvilágosítottak a történetről. Az idős, egyedül lakó hölgy elesett a lakásban, méghozzá annak legtávolabbi pontján, a kishálóban fordult fel székestől, amelyen közvetlenül az ablak

mellett szokott üldögélni. Így tartja fenn a kapcsolatot a külvilággal, kinézegetve az ablakon. Emmi néni ugyanis egy agyvérzés következményeként évek óta csak bot segítségével tud járni kis lakásában, az utcára nem tud kimenni. De azért jó kedélyű, beszédes, szókimondó, értelmes asszony, a szomszédok egy része

kedveli, gyakran bekukkantanak hozzá, nincs-e szüksége valamire, vagy leállnak az ablaka alatt, hogy néhány szót váltsanak vele, ami ugyan az utcazajban csak félíg-meddig nevezhető beszélgetésnek, de mégis több a semminél.

Ezúttal csak a zárt ajtón keresztül lehetett kommunikálni vele, mert pótkulcs a lakáshoz nem volt senkinél. (Több alkalommal próbálkozott már eltartási szerződést kötni arra vállalkozó idegenekkel, de mindig ő húzta a rövidebbet. Az „eltartóknál” maradtak a pótkulcsok.) Ebből a furcsa beszélgetésből tudtuk meg mi, az ajtón kívül állók, hogy az idős hölgy nem tud felkelni, és a hátán csúszva próbál a nagyobbik szobán át a parányi előszobába jutni, hogy a bejárati ajtóhoz érve azon félretolja a reteszt.

Miután felfogtam a helyzetet, a legelső reakciónak az volt, hogy saját lakáskulcsommal próbáltam kinyitni az ajtót. – Ugyan kérem, mit tetszik képzelni, hiszen akkor sz..t érne a „yálé” – vélték a szomszédok. Logikus, gondoltam, amikor a kulcsomnak ellenállt Emmi néni zárja. De abban a hiszemben, hogy a harminc éve készült, és azóta masszívabbra nem cserélt bejárati ajtók valóban kevésbé ellenállóak, az erősebb férfiak vállukat nekivetve próbálták benyomni az ajtót (a házgondnok jelenlétében, mert a szabály az szabály), aminek az lett az egyenes következménye, hogy az idős vállak meg-rándultak és fájtak, de az ajtó nem engedett. – Na ugye, nem érdemes milliókat kidobálni egy új, tartósabb ajtóért? – vontuk le a következtetést megkönnyebbülve (mert a jelenlévő szomszédoknak amúgy sincs „kidobálni” való pénze), s egyben megállapítva, hogy igaz a közmondás, miszerint minden rosszban van valami jó.

Eközben Emmi néni sem maradt tétlen. Centimétereket haladva araszolgatott a bejárati ajtó felé. Kicsi a lakása, de az ilyen műveletekhez mégis nagy: mintegy hat-hét métert kellett így megtennie, amíg végre közelebbről (talán már az előszobából) hallottuk a hangját:

– Hiába, nem érem fel a kezemmel a reteszt (csakugyan az előszobában volt már, az ajtónál).

– Hát próbáljon felülni a s...ire! – biztatta az egyik szomszédasszony.

– Nem megy. Próbáltam már eleget, de nagyon fáj a hátam. Mozdulni sem tudok – válaszolt Emmi néni elkeseredett hangon.

Ekkor kezdtünk komolyan megijedni, noha már több órája folyt az akció. Csak nem tört el valamiye, hiszen idős korban gyengék a csontok, és a néninek nincs módjában kalciumot vásárolni.

– Telefonálok a mentőknek – határoztam el magam.

– És hogyan mennek be, ha mi sem tudunk?

– Ilyenkor a tűzoltókat kell hívni előbb – vélte az egyik jelenlévő.

Igaza volt. A tűzoltóság valóban hajlandónak mutatkozott a kiszállásra, de csak a rendőrséggel együtt.

Másképpen nincs joguk fölfeszíteni a zárat – világosítottak fel. Ez a közbelépés viszont csekély négy millióba kerül.

Mikor ezt a „jó” hírt közzeltük Emmi nénivel, lemondóan válaszolt:

– Hiszen már a nyugdíjamból is alig maradt valami, és még csak elseje van. Mi az az egymillió-kétszáz-ezer? Pedig a telefonomat is kikapcsolták. Nincs nekem négy millióm, meg az ajtót is tönkreteszik. Miből csináltatom meg? Inkább hagyjanak meghalni – tette hozzá rezignált hangon, mint aki leszámolt mindennel.

– Dehogy hagyjuk! – válaszoltuk teljes meggyőződéssel, bár egyelőre tehetetlenül. – Ne féljen, segítünk, csak feküdjön tovább nyugodtan a hátán.

– De már nagyon kell pisilni – siránkozott szegény.

– Hát pisiljen oda, ahol van, majd elrendezzük azt is. Bár már ott tartanánk. Csak bejutunk valahogy.

– Nem bánom, de nehogy kihívják a tűzoltókat.

Magunk is tudtuk, hogy más megoldást kell találnunk. (Legrosszabb esetben csak összeadtuk volna a pénzt, de akik itt vannak, mind napi megélhetési gondokkal küzdenek.)

És akkor jött a mentőötlet. Hirtelen jött, nem tudnám megmondani, ki volt az értelmi szerzője. Két szomszéd hozott egy létrát, amelynek fokai felérték az első emeleti konyhaablakig. Oda is támasztották, hogy legfeljebb betörik az ablakot, az mégsem kerül 4-5 millióba.

Az ám, de ki vállalkozik erre az akrobata mutatványra?

Körülnéztem. Akárhogy is nézem, a jelenlévők közül magam tűntem a legfiatalabbnak, pedig már én is... (de ez nem tartozik ide). Talajtornából mindig jó voltam, azt hiszem – ha azzal segíthetnék –, körül tudnám bukfencezni a tömböt. Talán még hátrafelé is sikerülne egyszer-kétszer (de ebben már egyáltalán nem vagyok olyan biztos). A szereken viszont mindig szédültem. Még egy függőnyfeltevés előtt is Istennek ajánlom a lelkemet és a testemet, de főleg ez utóbbit, mert ha leszédülnék, esetleg úgy járnék, mint Emmi néni.

– Olyannak kell próbálkoznia, aki nem lakik egyedül a lakásban, mert ha valami baja esik, lesz, aki törődjék vele – akartam gyáván kifogást találni, de szerencsére csak magamban mondtam ki ezt. Amíg végiggondoltam a szituációt, az egyik idős bácsi (aki mellett csakugyan ott állt aggódó felesége is) már mászott is felfelé az egyágú létrán. Sőt! A konyhaablakot sem kellett betörni, mert belülről résnyire meg volt nyitva. Továbbá kiderült, hogy ablak alatt van egy asztal, a bátor férfiúnak így csak rá kell lépnie.

(Hiszen, ha ezt tudom, magam is vállalkoztam volna, mert főleg az ablak betörésétől, és az azon való behatolástól irtóztam – gondoltam, de ismét csak magamban. Vállaltam volna?...)

Emmi néni arról is felvilágosított – amikor értesült a

létrás mentőakcióról –, hogy az ablak alatt lévő asztalon van egy lábos, tele töltött káposztával.

– Jaj, vigyázzanak, nehogy belelépjenek – kérte.

Ugyan már, mit számít ez ilyenkor, gondoltam, de csak egy pillanatig. Hiszen, akinek az életét megmen-tik, annak az ételére is vigyázni kell.

Teljes a győzelem! Belülről kinyílt az ajtó, amely ép-ségben megmaradt. De nem esett kár az ablakban és a töltött káposztában sem. Sőt, a tűzoltóknak sem tarto-zunk semmivel.

Mikor az akrobatának minősült szomszéd kinyitotta az ajtót, vagy nyolcan tódultunk be a kis előszobába, olyan diadalmas arccal, mintha a mi érdemünk lett volna, pedig az elismerés egyedül az oroszlánszívű létra-mászót illette meg.

A földön fekvő nénit csak nagy ügyel-bajjal tud-tuk fölemelni és az ágyra fektetni. Nem tudom, hány kilós az idős hölgy, de tény, hogy túlsúlyos. Keveset mozog, azt is csak a lakásban, a nyugdíjából meg leg-inkább kenyérre és krumplira telik, ami jobban hizlal a prágai sonkánál. Rendbe tettük, vigasztaltuk, kínáltuk étellel-itallal, de csak egy pohár vizet kért, abba is csak belekóstolt. Megnéztem a hátát, tele volt kék foltokkal, de fájdalmat nem érzett, mikor megemeltem, így meg-nyugodhattunk: nincs törés. Aztán leültünk a szoba kö-zepén lévő asztalhoz, hogy mi is megpihenhessünk kis-sé, és a nénit se hagyjuk azonnal magára, bár szemmel láthatóan megkönnyebbült, hogy végre nem a földön, hanem a saját ágyában fekszik. Még a jól ismert humo-

ra is visszatért:

– Na, számomra is jól kezdődik az új év!

– Sose búsuljon, amíg ilyen szomszédai vannak! – mondtuk győzelemittasan, bár a hős férfiú, aki testi épségét kockáztatva felmászott a létrán, nem volt már köztünk (fájós vállát borogatta, hiszen a hitványnak ti-tulált bejárati ajtót is ő akarta elsőként betörni).

Délután öt óra tájban kezdtünk visszaszállingózni a magunk betonkuckójába. Erősen korgott már a gyom-rom, újból begyújtottam a gázt az ünnepi ebéd alatt, melyből majdnem vacsora lett. Aztán arra gondoltam, hogy jövő ilyenkor – vagy már holnap? – elég egy óvat-lan mozdulat, és ugyanúgy járhatok, mint Emmi néni. Azaz, dehogyis ugyanúgy! Hiszen én följebb lakom. Oda nem ér föl a létra.

Eddig is tudatában voltam egy ilyen lehetőségnek, gondoltam is néha rá, de szemtől szemben most talál-koztam vele először.

Ej, mit kell ezen töprengeni az újév első napján. Vol-tam már elég sokszor kényes helyzetben – ha nem is pont ilyenben –, és eddig mindig megsegített az Isten vagy az őrangyalom vagy a sors vagy tudom is én... És ha nem segít? Valahogy csak lesz. Vagy nem lesz sehogy. És akkor mi van?

Csak vonogattam a vállam. Aztán gondolkozni kezd-tem.

– Lássuk csak? Holnap másodika, még ünnepnapnak számít. De az új év első napjainak valamelyikén elme-gyek pótkulcsot csináltatni az ajtózáramhoz.

Hajós Imre emlékkiállítás

*Tisztelt egybegyűltek!**

A Kölcsey Egyesület hagyományteremtő szándé-ka szerint ez a második tárlat (az első Pataky Sándoré volt), amely aradi, szinte kortárs festőt mutat be úgy, hogy magángyűjteményekben lévő képek kerülnek egymás mellé téve – a napvilágra. Ez kiegészül a tár-latnak teret adó házigazda, az aradi múzeum képzőmű-vészeti részlegének raktárában lévő néhány, pontosan hat képpel.

Hajós Imre László képei, az aradiak művészetszere-téből adódóan először láthatók ilyen formában. Ezek ugyanis otthonok faláról kerültek ide egy kiállítás ere-jéig. Egyfajta adósságtörlesztés is ez a kiállítás, hiszen az utolsó Hajós-kiállítás a művész halálának évében, 1977-ben volt.

Hajós Imre nem Aradon, hanem Újvidéken szüle-tett 1905-ben, mégis ízig-vérig aradinak mondhatjuk.

Gyermekkorát Lugoson töltötte, itt Muhos Kornél és Lenhardt Emil irányította első lépteit a festészet felé.

Aurel Ciupe ösztönzésére iratkozott be a Kolozsvári Képzőművészeti Akadémiára 1932-ben. Tanárai, töb-bek között, Catul Bogdan és Aurel Ciupe voltak. Hatá-suk tetten érhető a látásmódon, képszerkesztésen.

Hajósnál is mindent átítat az őszinte természetszere-tet. Tájai hol lágyak, lendületesek (mint a Maros-parti táj, a Târgu Jiu-i dombok), hol pontosan megszerkesz-tett, tudatos munkák, ahol az ecsetvonások szinte rob-banásszerűen kerülnek egymás mellé. Ettől lesz a kép erős és dinamikus (*Őszi parkrészlet*).

Tanulmányai befejeztével Hajós Imre Aradon telep-szik le. Rendszeresen jelentkezik a temesvári szalon kiállításain még 1932-től, majd Aradon, a Képzőművé-szek Szövetsége aradi fiókjának szervezte kiállításain.

A harmincas évek közepétől az Aradi Katolikus Főgimnázium rajztanára. Művészeti és műszaki rajzot tanít. Az 1950-es évek elejétől megalakult a Népi Művészeti Iskola, ahol festészetet tanít. Tanítványok sorát indítja el a pályán, tanítványai ma is szívesen emlékeznek rá.

Hogy mennyire szerette az őt befogadó Aradot, arról aradi utcarészletei árulkodnak. Képein hol a Thököly tér ortodox katedrálisának tornyait véljük felfedezni az *Én és Arad* című önarckép-kompozíción, hol a Maros parkjának ódon gesztenyefái sűrű ágai-bogai mögül az idén 100 éves Kultúrpalota zömök kupolája bukkan elő, alig sejthetően. Nézzük meg, milyen egyszerű fekete-fehér szénrajz, és mégis drámaian erőteljes ez a kép.

Nemcsak a várost szerette, hanem embereit is. Târgu Jiu-i tartózkodása alatt készítette (oda internálták a 40-es évek közepén) azokat a gyöngyitisztaságú portrékat, amelyek tanúbizonyságai, hogy szinte lélekelemző megfigyelőként egyszerre analizál és szintetizál, de annak is, hogy az akvarell-technika minden csínját-bínját ismerte. Példaként a *Szerzetes I*, *Szerzetes II*, *Fiatal fiú portréja* vagy *Târgu Jiu-i Svejka* említhetők. Ezek mind egy nyughatatlan, kísérletező művész foglalatosságait tárják elénk.

Amint hazajött, belevetette magát a munkába, Európa-szerte kiállításokon vett részt: Budapesten, Helsinkiben, Párizsban, Prágában.

A női szépség hódolója is volt Hajós Imre László. Egész alakos balerina kompozíciója, számos női portréja a hódolat és a szakmai fortély, a mesterségbeli tudás ötvözte. *A művész felesége*, *Női portré*, *Kutyás hölgy*,

Balerina című képek erről árulkodnak. És még valamiről: alkotójuk jó barát és jó kolléga volt. Példa erre Szabóné Ferencz Irma portréja. Soós Imre szobrászművészt pedig alkotás, mintázás közben festette le műtermében. A kép markáns központi alakja tanulmány is, portré is, meg egyfajta kordokumentum a művészről és barátjáról az 50-es

évek elején.

Ez a kiállítás egyfajta lenyomat arról az időről, ami elmúlt ugyan, de a miénk, aradiaké. Kötelességünk felmutatni értékeit. Meg belső muszáj is. Ebből született meg a Hajós Imre László emlékkiállítás a 2013-as Aradi Magyar Napok alkalmából. Itt szeretném felsorolni azoknak az aradiaknak a nevét, akik rendelkezésünkre bocsátották Hajós-képüket: Berecz Gábor, Bognár Levente, Fekete Károly, Kárpáti Béla és Györgyi, Láng István, Molnár Csaba és Adél, Puskel Péter és Emese, Török Géza, Toacsan Erzsébet, illetve Cotoarcă Mihaela és Vasile Andrei.

Köszönjük nekik!

Ódry Mária

**Elhangzott 2013. október 4-én az aradi múzeum képzőművészeti részlegének Ovidiu Maitec termében.*

Minden napnak...

...élvezd a szépségét – sugallja a címet Horatiustól kölcsön vevő **Carpe diem** című könyvében Réhon József. Mert (hithű keresztényként) szerintem is az evilági élet csak egyszer megélhető csoda, az utána következőkről, a másik dimenziós sorsunkról már nem mi döntünk. (Legfeljebb reméljük, hogy némileg befolyásolhatjuk azt!) Hogy miként éled, élted meg az ittenit, azt reád bízta a Mindenható. Az itt eltöltött évtizedekkel úgy sáfárgatsz, ahogyan akarsz, ahogyan lelkiismereted parancsolja.

Ha az olvasó türelmesen végigolvassa az *Irodalmi Jelen* sorozatban most megjelent, elbeszéléseket és tárcákat tartalmazó kiadványt, s mérlegre teszi az abból leszűrt tanulságokat, rájön: a szerző igencsak jól gazdálkodott életének több mint nyolc évtizedével. Miért állíthatjuk ezt?

Mindenekelőtt azért, mert akinek ennyi (szép, kedves) emléke maradt, mint amit eddig megírt (és reméljük, ezután is fogja folytatni), az eleve nem panaszkodhat. Különösen ne akkor, ha saját bevallása szerint a megírtak 80 százaléka valóság, csak a többi a fikció. Gyermekkora városát, ahol iskoláit kezdte, barátokra tett szert (egyik játszópajtásáról egyetlen rossz szót nem ejt), nyarait töltötte, s ahol meglegyintette a gyermek-, majd kamaszszerelm szellőjének kellemes fuvallata, majdnem földi paradicsomként említi. (E sorok írója is abban a korban van, amikor olyan jó visszaemlékeznie az egyik aradi poros-sáros peremkerület utcáira, a régi iskolájára, egy-egy kislány ártatlanul kék szempárjára, arányos termetére, az első táncra.)

Abban a környezetben nagyon elemében érezhette magát az író, ha emlékeiben olyan pontosan elevenedik meg a teljes környezete, rokonainak sora, a kisvárosi boltosok, cukrászok, kocsmárosok, pedagógusok, közeli vagy távoli szomszédok, szépasszonyok és -leányok alakja. Egy olyan társadalom figurái, amely végérvényesen letűnt, s amelynek erkölceit, szokásait a mi generációnk visszasírja.

És csodálatos lehetett az a gimnázium is, ahonnan annyi, de annyi története származik: a paptanárokkal, a maga puritán szabályaival, szigorú fegyelmével. Csodálatos, mert hihetetlenül erős összetartó erőnek bizonyul mindmáig. Annak az iskolának volt diákjai a mai napig tartják egymással a kapcsolatot, számon tartják mindegyikük pályafutását, közösen koszorúznak egykori tanáraik sírjánál, külön lapot adnak ki. Ezekre gondolva Réhon Józsefnek a bemutatón elhangzott szavaiból arra a következtetésre is juthatunk, hogy könyve egyik részének akár „*Az ember az emlékek világában él*” címet is adhatta volna.

És ha jól gazdálkodott életet említettem, akkor ne feledkezzünk meg az író derűs életigenléséről, amelybe egyaránt beletartozik a humor és a játékszenvedély. Jó humora van annak, aki írásainak jó részében úgy emlegeti (van, amelyben többször is) a simándi pálinkát (különben a könyvbemutatón avval minőségileg veteledővel lepte meg a termet zsúfolásig megtöltő közönségét), mintha ülő- vagy fekvőalkalmatossága mellett mindig ott állna a butykos, butella, butélia (még lehetne szinonimát találni!), csak le kellene nyúlnia érte, hogy időnként húzzon egyet belőle. Pedig (le merném tenni rá a nagyesküt) életében még egyszer sem volt úgy istenigazából berúgva! Nem olyan jellem, óvatos duhaj, talán még pityókás is alig volt, s ahogy elnézem, ezután sem lesz. A kisüstizés nála csak mértékkel tartozik a *carpe diem*hez.

Az orvoshoz-járás, saját bajainak kúrálása már igen. Ajánlanám mindenkinek: olyan humorral tekintsen saját nyavalyáira, mint teszi azt Réhon József, s akkor észlelni fogja a lenyugvó nap melegét mindenütt: a bevásárláskor, mikor pénze fogy, az orvosi rendelőben, a doktori tiltásokra várva, a gyógytornán, lépcsőjáráskor, villamosra szálláskor, amikor megbicsaklik a térdízület, belefájdul a gerincoszlop vagy a könyök. És értékelni fogja a doktor úr megjegyzéseit, az ápolónő vagy

gyógytornász nő fiatalágát, szépségét is.

Az író játékszenvedélyével viszont vetélkedni lehetetlen. Gondolom: ha megbíznák egy kaláber-kézikönyv elkészítésével, szívesen vállalná. Hogy ki ne haljon annak a tudománya! Sok évtized alatt összegyűlt kártyatörténetei közül néhányat már olvastuk, akadnak olyan mondások, amelyek anekdoták lettek. De azok-

nak a sokszorosát tudná papírra (bocsánat, számítógépbe) írni. Neki csak egy nevet, talán dátumot kell megemlíteni, hogy megnyíljon az emlékezés gátja, amely mögött még ott vannak az élmények.

Író úr, tanár úr, kár lenne azokat elfelejteni. Meg kellene írni!

ujj

Réhon József

TORNÁSZOM A VÍZ ALATT

(Karinthy: Lógok a szeren után, szabadon)

Azt, hogy az izmaim már elsorvadtak, a tüdőm beszűkült, a pocakom megnőtt, azt én nagyon jól tudom. De nem tudja senki, mi lappang még bennem. Én is csak borzongva és borzadva gondolok arra, mi vár még rám.

Elhatároztam: orvoshoz megyek.

Kikérdez, gondosan megvizsgál. Tornáztatja a két karomat, megropogtatja a térdeimet. Röntgen, majd ultrahangvizsgálat. Kész a kórkép.

– Hát igen, a szív. Meg a vérerek. Azt ugye tudjuk. Ebben a korban... No, és az ízületek, a porcok, a csigolyák. Azok bizony megkoptak. Mankóra, tolószékre még nincs szüksége, de...

Nem várom meg, hogy befejezze a mondatot.

– Valami hatásos kenőcs?

Legyint egyet.

– Gyógyszer?

– Nem szed már eddig is eleget?

– Talán egy étrend-kiegészítő?

– Van kidobni való pénze?

– Valami más?

– Neurológiai kezelés nem célszerű.

– Nem célszerű? Nem indokolt? Már hatástalan?

– Nézze, Bátyám! Elteltek az évek. Úgy gondolom, „az” Anna talán segít.

Anna? Felcsillant a szemem. A főorvos úr néhány másodpercet, huncut mosollyal az arcán még kivárt, csak aztán tájékoztatott.

– Igen, „az” Anna! Az Anna fürdő. Már írom is: 15 víz alatti torna, 15 fürdőzés. A költségek egyik felét a biztosító, a másik felét maga állja. Nyolc hét áll a rendelkez-

zésére. Ha végzett, jöjjön, látni akarom.

Tornászom a víz alatt.

A fürdőben minden tökéletes, nagyon profi, kissé talán személytelen. Regisztrálnak, a csuklómra egy színes szalagot ragasztanak, s már mehetek is vetkőződni.

„Vigyázat, csúszásveszély!”

Óvatosan tipegek a papucsomban, a törülközőt a nyakam köré tekerem, a köpenyemet gondosan megigazitom. Egyértelmű: én vagyok itt a legöregebb, de nem a legmagasabb. Megállapítom, nem az én pocakom a legnagyobb. Ez jó érzéssel tölt el.

Most értem csak igazán, mit meg nem tesz az ember, hogy szétporladt fiatalságából valami kicsit visszaszeressen. Már úszónadrágban vagyok, derékig a vízben. Az „unokakorú” tanárnő rám néz, elgondolkodik. Kétségtelen, észrevette a szívműtétem nyomait, látja, hogy pacemakerem van.

– Csípőprotézise van?

Válaszom rövid és határozott:

– Nincs!

Valamivel bizonytalanabban még hozzáteszem:

– Még nincs.

Tornászom a víz alatt.

Egyelőre nehezen mennek a gyakorlatok. A lelkem kész, de a testem még erőtlen. Érzem, ezt még gyakorolnom kell. A tanárnő többször figyelmeztet, mondja, mutatja is, mit kellene csinálnom. Nagyon szégyellem magam, lehet, el is vörösödöm. Nézem a faliórát, még egy negyedóra van hátra. Úgy érzem, mind a 11 társam, öregember és vénasszony engem néz, rajtam nevet.

És akkor ott a vízben, inkább a víz alatt lebegve, eszembe jut, hogy 70 évvel ezelőtt kaptam egy oklevelet, amely ország-világgal tudatta, hogy én, az I. gimnazista tanuló testnevelésből általános ügyességgemmel kitűntem.

Tornászom a víz alatt.

Utóvégre, ha meggondoljuk, kiderül, mekkora marhaság ez az egész. Itt minden arra megy ki, hogy az évtizedek után elmozdult testrészek oda menjenek vissza, ahová az Isten születésünkkor rendelte. Az ördög vigye el ezt az egész intézményt, a padlófűtésével, a feszített víztükrű medencéivel együtt.

Ez még csak az első óra.

A tanárnő külön mindenkitől elköszön, tőlem is.

– Váljon egészségére!

Nem szidott, nem is biztatott. Ez azért megnyugtató, erőt ad. Még úszkálók a medencében, eltiptek a zuhanyozóba, amikor eszembe jut, hogy én itt akár zárásig fürödhetek. Kiprobálom a pezsgő- és élményfürdőt, víz-sugár masszírozza a hátamat. Elégedetten ücsörgök a medencében körbefutó kőpadon. Megállapítom, hogy az előttem elsétáló hölgyek között akadnak fiatalok és csinosak is.

Igen, ezt végig kell csinálni. Még előttem van 14 tornaóra és 14 fürdőzés. Igaz, hogy alapjában véve egy vén majomnak tekintem magam, lehet, mások is annak néznek, de hátha nem lesz hiábavaló az áldozat.

Talán meg is gyógyulok. Könnyebben kelek majd fel a karosszékből, s nem kell segítség, ha fel akarok szállni a villamosra. Sajnos, a mellékhatásokkal számolnom kell. Nincs mit tennem. Majd megkérdezem kezelőorvosomat, gyógyszerészemet, esetleg a csinos tornatanárnőmet.

Legyetek jók...

*Kedves Közönségünk, Támogatóink, Mindenki!
Kedves Társulati tagok!*

*„A csúcs. Látod majd, ha fenn leszel.
A csúcs, az mindig magányos hely.
Küzdöttél végig, évekig,
hogyan ott állj majd egyedül.
Hős vagy. És fáradt.
De megcsináltad végül.*

*Győztél. Most sírj!
Nem baj, hogy látnak.
Repültél. Ragyogtál,
de holnap már azt mondják, tegnap
sírtál, most győzz.
Újból és újból.
Ez is szép.
Ez is így van jól.”*

Tegnap este szerencsésen hazaértünk az erdélyi turnénkról!

Már annak is nagyon örültünk, hogy meghívást kaptunk az erdélyi szereplésre, de arra nem is gondoltunk, hogy ekkora élményben lesz részünk.

Talán a sportolókhöz lehetne hasonlítani azt, ami megtörtént velünk. Az ember sokat dolgozik, hogy megnyerjen különböző versenyeket, csatákat és a végén boldog, hogy kikerülhet az olimpiára. A csúcsra, ahol néhol elég maga az élmény, hogy ott lehet. Ese-

tünkben viszont történt valami. Megnyertük az aranyérmet! Kedvességben, támogatásban és hatalmas sikerben furdózhattunk egész héten.

Köszönjük az aradi szervezőknek, hogy teljes odaadással kísérték minket a három nap alatt. Megható volt látni, hogy az erdélyi magyarok állva tapsolták meg a produkciót!

Felemelő érzés volt játszani az aradi nemzeti színházban, Románia legjobb akusztikával rendelkező impozáns épületében.

Köszönjük a dévai árváknak és szervezőknek, hogy a jelenkori Fülöp atya „templomában” is játszhattunk!

Gratulálok és köszönöm a társulat minden tagjának és támogatójának, hogy együtt lehettünk, hogy amatőr szinten a legnagyobb színvonalat tudtuk biztosítani az erdélyi közönségnek.

Büszke vagyok, hogy Veletek dolgozhatok!

Köszönöm Nektek!

Betuker Botond
művészeti vezető

*„Csak játssz még, igen, játssz még,
Most rajtad a fény, a színpad a tiéd,
És ha vége, ahogy mindig...
Jöjjön a taps, a függöny, a sötét.”*

Legyetek jók...*

Sajnálhatják az aradi színházkedvelők, akik a múlt héten elszalasztották a Legyetek jók, ha tudok című előadást. Lehet, sokan nem ismerik (már koruknál fogva se) az 1984-ben ezzel a címmel bemutatott, Luigi Magni rendezte filmet. Akkor (és utána még néhány évig) a Johnny Dorelli főszereplésével Néri Szent Fülöp életét bemutató film óriási közönségsiker volt szerte a világon, betétdala világsikerré vált.

Lehet, másokat az tartott távol, hogy az előadást a Zsirai Értelmi Fogyatékosok Otthonának KOMISSZ és a dESZKa produkciójának hirdették, s nem akarták egy amatőr előadással a film élményét lerontani.

Nyugodtan kijelenthetem, aki nem látta a Vajda Katalin átdolgozásában színre vitt kétfelvonásos da-

rabot, sajnálhatja. Egy életre szóló élményt szalasztott el! Egy olyan produkciót hagyott ki, amely a két és fél óra alatt feledtette azt, hogy a fellépők nem rendelkeznek tanult színészi eszközökkel, hogy hibás a dikciójuk, olykor sután mozognak a színpadon. Előadásukban a középkori Itália elevenedett meg a maga hamisítatlan valóságában, koldusaival, csellengő utcagyerekeivel, elesett öregjeivel, keresztény hitvilággal, bűnözőivel.

A mintegy húsz gyermek önfeledt, minden váromozást felülmúlt természetes játékában (labdázna, veszekszenek, verekszenek, imádkoznak) ki tudja, hány órai próba van benne. Csak az sejt, milyen nehéz eljutni erre a színvonalra, aki már foglalkozott

amatőrökkel, gyermekszínházzal. Rajtuk kívül külön meg kell említeni a főszereplő Fülöp atyát alakító Szendrői Attila nevét. Hibátlan szövegtudása mellett kiválóan improvizál, játszik a gyerekekkel, a kollégáival és a közönséggel is. A színházi berkekben kevésbé járatosak számára is látszik, hogy művészi vénája van. Volt kitől örökölnie!

Az aradi közönség percekig zúgó vastapsa volt a fellépők jutalma. Köszönjük!

Ujj János

*Megjelent a Heti Új Szó 2013. szeptember 27-i számában

.....

Juhász Béla

KÖRUTAZÁS

A megállóból elinduló sárga villamos kerekeit nyikorgatva rákanyarodik a HíD nyílegyenes sínpárjára, a villamosvezető gyorsít, a centrifugális erő kissé odanyom a szék támlájához. Szégyellek ülni ezen a terhes anyáknak, betegeknek és öregeknek fenntartott elátkozott széken, miközben mellettem egy legkevesebb nyolcvan éves néni áll, görcsösen szorítja az inox rudat, és fogalma sincs, miért foglaltam el a helyét. Hamarosan leszáll az este; a parton csendben kigyúlnak a város fényei, a folyó tükrében békésen sorakoznak. Hátranézek, felfelé: a sziklatemplom bejáratának kemény kontúrjai lenyűgöznek egy röpke pillanatra. Majd eltűnnek szemem elől; a távolban maradnak. Még ma is visszatérő látomásom az a szikra-fényes, ragyogó fénypont, amely pislogva, méltósággal lesett utánam, utánunk... A villamos ablakához tapad, s rögtön elolvad néhány hókristály, kár, hogy nem látszik csodálatos alakjuk.

– Dohányzik?
 – Tizenkét éve abbahagytam.
 – Alkoholt fogyaszt?
 – Évek óta semmit.
 – Sokat bántották?
 – Nem, azt hiszem, egyáltalán. (Naiv embernek tartanak.)
 – Tudja, mi a baja?
 – Csak gondolom.
 – Tudja, mi lesz a vége?
 – Hogyne! Felülök a sárga villamosra... a másik irányba. Nem ülök székre, nem szorítom össze a fogaim, mint ezelőtt, lehajolok, hogy jobban lássam, még ha egy pillanatra is, a sziklatemplom bejáratának kemény kontúrjait s fölötte az égen azt a szikra-fényes, ragyogó fénypontot, amely pislogva, méltósággal kíséri utamat, utunkat...

CIRJÁK IZABELLA MÁRTA

„Akarom: fontos ne legyek magamnak,
A végtelen falban legyen egy téglá.
Lépcső, min felhalad valaki más.”

Reményik Sándor

Cirják Mihályné, született Sümegi Izabella – Márta, Aradról indulva vált az Erdélyben híres alma maternek, a nagyenyedi *Bethlen Gábor Tanítóképző*nek tanítványává. Az itt töltött diákévek, majd az utána következő 38 év oktató-nevelői munka bebizonyította, iskolája megtanította, hogy az életben küzdeni, harcolni kell ahhoz, hogy valamit elérjünk.

Mint arról sokszor vallott, egykori tanító nénijének, Kádas Etelkának köszönheti pályaválasztását. Szigorú szeretettel, nagy fegyelemmel tanította, s ez tetszett neki. Igazságos volt, nem kivételezett senkivel. Ilyen tanító néni vált Mártiból is. Diákjait kitartó, rendszeres munkára neveli, eredményességét tanítványai sikerei igazolják. A 38 évből az elején voltak román tagozaton való helytállást bizonyítók is – 11 tanév –, de ezek arra voltak jók, hogy igazolják a kollégiumban szerzett útravalókat. Aztán volt „tagozatalapító” is Angyalkúton, ahol beindította (a helybeli pék segítségével) a szimultán magyar elemi oktatást – ami még 16 évig működött, mára sajnos megszűnt, de sok magyar családnak, gyermeknek szolgált indulásul, anyanyelven.

Én több mint 4 évtizede ismerem – együtt-munkálkodásunk alatt csodáltam leleményességét, türelmét, kreativitását, melegségét, a gyermekekhez forduló bátorító magatartását. Rá tud hangolódni az ifjúságra, pár évvel ezelőtt fiatalos lelkesedéssel vállalta, hogy továbbtanul, beiratkozott a főiskolára, három okból: látni, tapasztalni akarta, milyen volt a saját két gyermekének tanulni munka mellett, milyen „képzést” adhat az effajta tanítóképzés tanítóképző nélküli fiataloknak, és mert anyagilag is megengedhette magának.

Mindenütt ott van, ahol újat lehet tanulni. Jóságos szigorral, sok szeretettel oktat, nevel. Az ő vezetésével lett otthonra a *Könyvmolyok klubja*, egy olyan tevékenység, amelynek célja a *Napsugár* gyermeklap tartalmának népszerűsítése, megismerése, kisiskolásoknak olvasásra, szövegértésre való nevelése. Már 13 éve tart az *Aradi Csiky Gergely Kollégium* kisiskolásai és persze érdeklődő szülei öröme is ez a nem könnyű játék, és minden évzáró mintegy attrakciója – az egész évi fáradhatatlan munká-

nak gyümölcse, a legtöbb pontot gyűjtött *Könyvmoly* kitüntetése.

De kezdeményezője, kivitelezője, szervezője az olyan ünnepélyeknek, melyeknek alapja a mesemondás, néptánc, tornagyakorlat, tematikus versenyek. Igényes, színvonalas, következetes a munkájában, az idők szele hozhatott bármilyen változást, ő mindig megállta helyét: nevelt, formált, embert alakított.

Szeptembertől egy új kihívás előtt áll, már beiratkozott az osztályába 29 előkészítő, akik izgatottan várják a tanító nénivel együtt az újszerű iskolai élet kezdetét. Nem kérdezi, mire jó még ez is, van-e értelme. Meg van győződve arról, hogy érdemes mindig a tanulást, a továbblépést választani. A szakmai felkészültsége, ötletgazdagsága, képzelőereje, jó szervező-képessége, empátiája, kiegyensúlyozottsága, optimizmusa, minden új iránti fogékonysága olyan tulajdonságok, melyek nélkülözhetetlenek egy mai világban megmaradni, továbblépni kívánó pedagógusnak.

Hivatásának élő pedagógus, a szórványban a magyar közösségért, diákjaiért, családjáért mindent megtesz. Szeretetével, segítőkészségével megnyerte és ma is vonzza tanítványait, barátait, munkatársait. A rend és a pontosság jellemzi. Szigorúságával, következetességével jó eredményeket ér el, ami meghozza az elismerést is.

Szabad idejében, mert ez is van neki, fáradhatatlanul dolgozik a közösségért. RMPSZ minde-
nes, ha kell, szolgálatos a könyvtárban, takarít, virágot locsol, oklevelet tervez, nyugdíjas bulit szervez, de nevéhez fűződik az Arad megyei pedagógusok *Ki mit tud?* játékos vetélkedője is. Megalakulása óta az Arad megyei RMPSZ tag-ságának nyilvántartója, naprakész kimutatással.

Kérdésemre bevallja: „nevelési hitvallásom szerint a legnagyobb pedagógiai siker az, amikor eléred, hogy a gyerek azt akarja, amit te. S ha már ő akarja, neked csak támogatnod kell őt akarataiban. Ha valamilyen jó cselekedetem nem kellő elfogadásra talál, és ezért szomorkodom (a családban történik ilyesmi), a fiam azzal vigasztal: a piros pontokat nem a földön adják.”

A továbbiakra kívánok egészséget és olyan lelkes kitartást, eredményes csapatmunkát, amelyből eddig még sosem szenvedett hiányt.

Kiss Anna

Mottó:

*A tanítás útmutatás.
Az útnak csak az eleje látható.
Nem tudjuk, hová érkezünk,
de tudnunk kell, hogy merre tartunk.*

Meszlényi Attila

Amikor hiánytalan a jelenlét az Arad megyei magyar nyelv és irodalom szakos tanárok özszejövetelén, akkor találkozik 17 hölgy és Szabó J. László, az aradi 21-es, avagy *Aurel Vlaicu* Általános Iskola tanára. Mára ő az egyetlen férfi ebben a körben, udvarias és figyelmes kollegáival, azonnal érti, ha kiderül, hogy valahol valakinek képviselnie kell a megyét.

Aradi születésű, az egykori Fűrj utcai iskola, majd a mai *Csiky Gergely* Főgimnázium jogelődje, a 3-as Középiskola diákja, utána a Marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskola magyar–román szakán szerez tanári oklevelet. Öt évig Marosszentkirályon tanít román nyelvet magyar elemi osztályokban (akkor ez ajánlott eljárás volt). A családi kötöttség hazaszólítja, és katedra hiányában gazdasági tevékenységet folytat. De a tanítás, az iskola, a gyermekzsivaj visszahívja, s immár másfél évtizede a román–magyar–német tagozatos kerületi iskolában tanítja a magyar osztályokban az anyanyelvet. Ha éppen nincs vagy beteg a román szakos tanár, akkor azt is oktatja a gyermekek, szülők és az igazgatók örömére.

Közben egy ideig az intézménynek nevelési igazgatója és tagozatfelelőse, de betegsége miatt ezeket át kellett adnia. Szabó Laci állandó híd és kapcsolat, hiszen iskolájának két magyarországi testvériskolája van, így ő hol pályáztató, elszámolás-fordító vagy tolmács. Ezen munkák közben azonban mindig elsődleges számára a gyermekek és a kollegák közötti kapcsolatok kiépítése, állandósítása. *Együtt a megismerés útján* elnevezésű pályázatuk 40 aradi és magyarországi pedagógus továbbképzését és 120 gyermek közös táboroztatását jelentette a határ mindkét oldalán. Az iskola háromnyelvű diáklapjában tanulóinak írásait olvashatjuk, a hagyományos megyei tudományos szemináriumokon a magyar pedagógusok csoportjában rendszeresen tart előadásokat. Nagy Gizella kollegájával közösen kiadott könyve, *Jobb egy példa száz leckénél* címében is kifejezi azt, amiért a más szakos magyar pedagógusok is keresték a kötetet.

Szabó tanár úr a *Simonyi Zsigmond Helyesírási Verseny* Arad megyei szervezője, az Aradon rendezett

zett *Apáczai Csere János* nemzetközi magyar verseny szervezője (egyik diákja dicséretet kapott). A megyei RMPSZ állandó aktív tagja, aki bármikor indulásra, fogadásra, fordításra vagy városi bemutatóra tetre kész – csak szólni kell. A háromnyelvű iskola bolgár nemzetiségű igazgatója szerint Szabó J. László a nagyszámú tantestület egyik pillére – rajta sok feladat nyugszik, de biztonságosan.

Részt vett a Székely Kapuk – Zöld Kapuk középkelet-európai diákcsoportok alkotó versenyén, ahol hagyományörző, valamint a fenntartható fejlődést támogató ismeretterjesztő tevékenység zajlott a CEECD intézet (Institute for Central Eastern European Coordinating and Developing) égisze alatt.

Kérdésemre válaszolva elmondta, hogy szakmai jelmondata egy József Attila-idézet: „...**jó szóval oktasd, játszani is engedd / szép, komoly fiadat!**” Ezt tovább gondolva saját szavakkal: a pedagógus legnagyobb vétke az, ha nem tudja ébren tartani a gyermeket tanítványában, ha csalódást okoz nekik.

A jövőt illetően, szeretné befejezni a helyesírási feladatgyűjteményt, amelyet két éve pátyolgat. Weöres Sándor soraival kívánom minden további álmának beteljesedését: „*Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra*”.

Matekovits Mihály

Emlékezés az idei vén-diák-találkozóra

Kezdő újságíró koromban a nálam tapasztaltabb kollégák figyelmeztettek: sohase lőjek az esemény után! Vagyis ne írjak beszámolót olyanról, amely már korábban lezajlott, legfeljebb utaljak rá. Most (igaz, némi noszogatásra) mégis nem csak utalva írok a történekekről, bár a jelenlegi lapszám megjelenésekor az Alma Mater Alapítvány idei vén-diák-találkozója már közel három hónapja befejeződött. De igazuk van a noszogatóknak is, mert a találkozót két évenként rendezik, így a következőig sok van hátra, így az ideit illene részletesebben megemlíteni.*

Az Alapítvány 12. alkalommal meghirdetett kétnapos, pénteki és szombati rendezvényén több száz aradi, illetve határon innenről és túlról érkezett egykori aradi öregdiák vett részt. Pénteken délután a Ioan Slavici Színházban a Csiky Gergely Főgimnázium diákjainak másfél órás műsorát tekinthették meg a termet zsúfolásig megtöltők: a II. és III. osztályosok Sztankó Károly folklórgyűjtő koreográfus összeállította néptánc-produkcióit, a Khell Jolán tanítónő irányította dalszoportot és a *Petőfi nemzete* című, Olasz Angéla tanárnő összeállította és betanította, felemelő hangulatú műsort.

Szombaton reggel a minorita templomban tartott ökumenikus szentmisén az iskola volt diákja, Erdélyi Csaba, Budapesten szolgáló evangélikus lelkész tartotta a szentbeszédet arról, mit kapott ő és generációja az alma matertől, milyen btyuval indultak neki a nagy útnak. Közreműködött Duffner Melinda, a Kolozsvári Filharmonia énekes (ő is az iskola volt diákja), valamint a Belvárosi Magyar Baptista Gyülekezet kórusa. A szertartás végén Baracsi Levente református és Jakab István evangélikus-lutheránus lelkész, Simon András baptista lelkipásztor és Szilványi Zsolt római katolikus tiszteendő adta áldását a templomot megtöltő öregdiákokra.

A többségében ősz hajú résztvevők az egykori két (ma már csak egy van) magyar tannyelvű középiskola, a „Vegyes” és a „Zárda” épületében találkoztak. A Csiky Gergely Főgimnáziumban a hagyományos beszélgetést két nagyszerű esemény közé iktatták be: Siska Szabó Zoltán természetfotó-kiállításának megnyitója (Ilona János tanár mutatta be) és Török Zsolt, a Himalájában 8000 méter feletti csúcsot (Nanga Parbat) meghódító alpinista vetítéssel egybekötött izgalmas élménybeszámolója közé. Az expedíció minden tagjának Stefanov Titus, a nagy turista szép kivitelű ezüst emlékkitűzöt készíttetett, azt Török Zsoltnak személyesen adta át.

A vén-diákok megtekintették az iskola új szárnyát, majd az iskola termeiben, fehér asztal mellett több órán keresztül társalogtak az egykori szép időkről, „amikor én még kislány voltam”, avagy a „rég i csibészek” viselt dolgairól.

Este a Jelen Ház nagytermében rendezték meg a hagyományos, nagyon jó hangulatú vén-diák-bált.

*Ennek elkerülésére vagy a következő találkozó dátumát, vagy pedig a lapzártát kell módosítani.

HÓFÉHÉRKE TISZTA KÉKBEN, avagy a NIVEA termékek története, sikere napjainkig

A NIVEA krém volt az első bőrápoló krém, amely világhírré tett szert, stabil szerkezetének köszönhetően tartósítószer hozzáadása nélkül készül.

A NIVEA története 1911-ben kezdődött, amikor Dr. OSCAR TROPLOWITZ gyógyszerész felismerte az EUCERIT nevű emulgálószerben rejlő lehetőségeket, a vízből és olajból álló keverékhez EUCERITET hozzáadva hosszan elálló krém készíthető, mely nemcsak orvosi, de kozmetikai célokra is tökéletesen felhasználható.

Az igazi áttörés azonban 1911 decemberében következett be. Dr. OSCAR TROPLOWITZ gyógyszerész, Dr. PAUL GERSON UNNA dermatológus és Dr. ISAAC LIFSCHÜTZ vegyész összefogtak, hogy közös erővel kifejlesszenek egy olyan krémet, amely megváltoztatja majd a bőrápolás világát.

1890-ben Dr. TROPLOWITZ megvásárolta alapítójától, PAUL C. BEIERSDORFTÓL a hamburgi központi BEIERSDORF vállalatot, amely napjainkban is a NIVEA készítmények fellegvára lett.

A klasszikus Nivea krém összetétele beindulásától napjainkig a következő:

paraffinolaj, méhviasz mikrokristályos formában, glicerín, alkoholos-lanolin (Eucerit), panthenol, decyl-aleát, octyldodecanol, alumínium-stearat, acid citricum, magnézium-szulfát, magnézium-stearat; illatosító: citromolaj, rózsolaj; hydroxycitronellol, citronellol, linalool, benzyl-benzoat, cinnamyl-alkohol

LIFSCHÜTZ korábbi felfedezésével az Eucerit nevű emulgálószerrel a világon először nyílt lehetőség arra, hogy a vizet és az olajat egyetlen stabil emulzióban kössék meg. A hidratáló lipidekkel, olajokkal és finom illatanyagokkal dúsított, hófehér krémmel olyan legenda született, amely történelmet írt.

Hófehér színéből kiindulva Dr. TROPLOWITZ a terméket NIVEÁNAK nevezte el, mely a latin „nix, nivis” (hó) szóból ered.

Stabil szerkezetének köszönhetően a kezdetektől tartósítószer hozzáadása nélkül készül. Illata nagyon jellegzetes, a Nivea krém egy tarka virágcsokorra emlékeztet, amelyben rózsa, orgona, liliom dominál, egy kis borostyánnal kiegészítve.

Hazánkban a Nivea története 1932-ben kezdődik, amikor Brassóban a BEIERSDORF cég egy új gyárrészleget vásárol, ahol Németországból hozott technológiával Nivea krémet és fogkrémeket kezd gyártani, 1936-tól ragtapaszokat és 1938-tól kozmetikumokat.

Nivea, 1911

Nivea borotvaszappan, 1922

1957-ben a gyárat retechnologizálják, majd 280 hektáron gyógynövénytermesztést indítanak el, különösen a mentát, levendulát, orvosi zsályát, rózsát és orgonát termesztve, ezenkívül cserfazuzmót mint fixáló anyagot, valamint fenyőgyantát mint aromatizáló szert.

1963-tól saját készítésű alumínium tubusokat fogkrémek előállítására indít be, és borotvakrémeket, szappanokat, majd 1965-től légfrissítő és fertőtlenítő sprayeket, majd 1970-től ragtapaszokat és sebtapaszokat gyártott.

1980-tól a teljesedés éve következik, és a kelet-európai piacgazdaságban az élre tör, több mint száz készítménnyel.

1990-től a céget a Norvea részvénytársaság birtokolja, majd 1993-ban a Colgate-Palmolive kozmetikai cég vásárolja meg a részvények 76%-át, majd 2006-ban a többi 24%-ot.

Mivel napközben bőrünk számos stressz hatásának van kitéve, így az UV sugárzás, a környezeti hatások, illetve a belső feszültségek is elősegítik a sejtek metabolikus folyamatát jelentősen károsító, így a korai öregedést gyorsító szabadgyökök kialakulását.

Az egészségtelen életmód és a folyamatos stressz azonban nyolc-tízszeresére növelheti a szabadgyökök által okozott károsodást, melyet ilyen mértékben bőrünk saját természetes mechanizmusai már nem képesek helyreállítani.

A legújabb Nivea Visage Pure & Natural éjszakai krém formulája hatékony regeneráló összetevőket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a bőr optimális megújítását.

A gazdag éjszakai krém alvás közben természetesen segíti a bőr regenerációs folyamatát. A bojtortján kivonat és az E-vitamin természetesen stimulálja a bőr kollagén termelését és a ráncok láthatóan csökkennek.

A természetes Aloe Vera kivonat intenzíven hidratálja a bőrt, javítja a bőr védelmi funkcióját, és megelőzi a kiszáradását akár 24 órán át.

A Beiersdorf cégnél jelenleg több mint 850 alkalmazott dolgozik világszerte a bőrkutatás és természetfejlesztés területén, és a márka 500-nál is több terméket ölel fel, így az 1911-ben kezdődött sikertörténet folytatódik.

Dr. Korcsog Mátyás

EME, Kolozsvár

nyugdíjas gyógyszerész

A Külhoni Magyar Akadémia tagja

(Hozzáteesszük: az aradi Magyar Vegyes Liceum 1957-es évfolyamának végzőse.)

János vitéz és a vasfüggöny

A cím furcsa gondolattársítást eredményezhet, ezért előrebozsátom, hogy egy színházi vasfüggönyről van szó.

Dr. Fischer Aladár igazgató úr tette lehetővé, hogy a zárdisták is tovább tanulhassanak, és levizsgázhassanak magántanulóként. A fiúkkal közös osztályba jártunk az Aradi Római Katolikus Főgimnáziumba, és együtt is érettségiztünk.

Dr. Fischer Aladár (1882–1943) minden szempontból rendkívüli egyéniség volt. Emlékét kegyelettel őrizzük.

Az 1946-ban érettségiző osztály úgy búcsúzott el az iskolától és Aradtól, hogy előadtunk egy színdarabot, mégpedig Zilahi Lajos *Süt a nap* című alkotását.

A minorita templom udvarán működő kultúrház termére gondoltunk. Díszletek, megfelelő öltözék és egyéb kellék kölcsönzésére felkerestük a városi színház vezetőségét, hogy mindezt néhány napra kölcsön adják. Volt egy feltételük: biztosítsunk nyolc korunkbeli fiút statisztaszerepre az évad soron következő darabjához, a *János vitéz*hez. Valószínűleg tízszer lesz szükségük közreműködésükre, a közönségikertől függően. A fiúk vállalták ezt a lényegében véve érdekes és megtisztelő feladatot, mi pedig bérmentesen hozzájuthattunk díszletekhez és kellékekhez.

A *János vitéz* végül tizennyolcszor került előadásra.

A városi színház magyar tagozatának a vezetősége azt is felajánlotta, hogy néhány páholyt a rendelkezésünkre bocsát, csak szóljunk idejében, hány személy akarja látni-hallani az előadást. Rögtön fel is jegyezték, hány helyet kérünk a nyilvános főpróbára. A nyolc osztálytársat levontuk az osztálylétszámból, s aztán összeírtuk az érdeklődő rokonokat, ismerősöket. Végül egy egész páholsor állt a rendelkezésünkre.

A nyilvános főpróbán történt, hogy Gábor (később férjem) meglátott, kiszámította, melyik páholyban ülök. Az első szünetben, miután leengedték a vasfüggönyt, huszárnak öltözve, karddal az oldalán kilépett a vasfüggöny kis ajtaján, s felszaladt a páholyunkba. Megdicsértem – nem a szereplését, hanem a bajuszát. A festett bajuszt nem lehetett megpödrönni, de néhány nap múlva már az iskolában valódi bajuszt viselt.

Gábort a rendező, a tűzoltó és más ügyeletes személy a második felvonás előtt összeszidta, mert a szabályok szerint a színész (vonatkozott a statisztákra is) nem mehet le a nézők közé a darabnak megfelelő öltözékben és teljes fegyverzettel. A nézőtérre csak akkor mehetnek ki, ha szerepel a szerző utasításaiban. Vagy a rendező elképzeléseiben.

A kihágást figyelmeztetés követte. Mind a nyolcan ott álltak a még leengedett vasfüggöny mögött. Közöl-

ték velük, hogy kizárják azt a „huszárt”, aki megszegi a szabályt. Most az egyszer Gábort sem rúgják ki, mert elfelejtették előzőleg ismertetni a rendelkezéseket.

Ettől kezdve Gábor a főpróbán többé egy szót sem szólt, nem énekelt. Amikor a nálunk idősebb statiszták hölgyek énekelné kezdtek, hogy „Megjöttek a szép huszárok, hozta Isten őket”, mindegyikük nyakába ugrott egy hölgy. Volt, aki ölelgette, csókolgatta is a fiúkat. Ők átszaladtak a színpad másik oldalára, s onnan mondtak vagy énekeltek egy érthetetlen szöveget. Ez szerzői utasítás volt, aki csak a hölgykoszorú részére írt szöveget.

A főpróbán más is történt. Amikor Bagó közli János vitézzel, hogy Iluska meghalt, és sírjáról hozta el azt a rózsát, amely „szebben beszél, mint a legszerelmesebb levél”, kihúz az oldalán lógó tarsolyából egy rózsaszálat, hogy átadja János vitéznek. A piros rózsza helyett a kellékes viszont sárgát tett, ami nem felelt meg a szöveg hangulatának. A sárga szín nem a szerelem, hanem az irigység színe.

Mindenre számítottunk, csak arra nem, hogy Bagó elkezd káromkodni, cifra trágárságokat ordítani a nagyérdemű felé. Az affér néhány percet tartott, az előadás folytatódott.

Következett a bemutató előadás, amelyre zsúfolásig megtelt a nézőtér, még a kakasülön sem volt hely. Az előadás rendben zajlott, amikor betoppant a színpadra Bagó a szomorú hírrel. A huszároknak ekkor eszébe jutott a káromkodás-áradat, s elkezdtek nevetni. Lehajtott fejjel, mert a statisztáknak nem az volt a szerepük, hogy a szomorú halálhírré megnevetessék a közönséget. A nézőknek az volt az érzése, hogy a huszárok olyannyira meghatódtak, hogy bánatukban zokogtak. Többen gratuláltak is a szünetben és az előadás végén.

Gábornak mind a 18 előadás után volt mesélnivalója a kulisszák mögötti eseményekről.

Megtörtént, hogy egy-egy szereplőnek aznap este programja volt, ezért helyettesnek kellett beugrania. Ez volt a helyzet akkor is, amikor Stéger (írói nevén Nagyhalmágyi) József beugrott az egyik huszár szerepébe. Arra hivatkozott, hogy többször is végignézte az előadást, mindent tud a szerepről.

A katonai parádékon olykor a tisztelgés jeléül a kardot merev karral föld felé tartják, a lábszárhoz viszonyítva egy adott szögben. Később az lett a szokás, hogy a tisztelgés vezényszavára a kardot felemelik, s az ég felé tartják szintén egy bizonyos szögben. Jóska barátunk a rendezői utasítást nem vette figyelembe, vezényszóra kirántotta a kardját, s a magasba emelte. A többiek heten lefele tartott karddal tiszteltek. Az újonc mellett álló

két társa csizmájával rugdosni kezdte Jósikát, aki merev fejtartással, csak előre tekintve elég hangosan azt mondta: „hagyjatok békében!” A nézők közül többen gratuláltak a jelenethez.

A siker ellenére osztályunkból senki sem lett színész, de sok színművészt ismertünk. Igazi jó barátok voltak.

Rácz-Kotilla Erzsébet

Ui.

Úgy érzem, egyetlen személyt mégis meg kell említenem. Horváth Béláról (1927–1981) van szó. Gábornak volt osztálytársa 15 éves korukig. Együtt töltöttek egy nyarat Borosjenőn, Béla szülővárosában. Azután gyakran látogatott meg bennünket Marosvásárhelyen. Mi viszont vendégeik voltunk Kolozsvárt főpróbákon is. A többes szám arra utal, hogy felesége, Bisztray Mária

színművész hosszabb ideig a sétatéri kőszínházként is emlegetett Kolozsvári Magyar Színház igazgatója volt. Horváth Bélát láttuk kiszállásaik alkalmával is. Az egyik érettségi találkozónkra Aradra is eljött.

Kegyelettel gondolva Horváth Bélára, eszembe jut egy kis epizód. Kolozsvárt a New Yorkban kerestünk egy asztalt, hogy megünnepeljük az éppen véget ért előadás sikerét. A terem zsúfolt volt, helyet nem találtunk, bár a magyar színművészeknek törzsasztala volt. Gábor megszólított egy rohanó, feje felett tálcát egyensúlyozó pincért: – Uram, mi kollégák vagyunk, de már csak egy estét töltünk Kolozsvárt. Pillanatokon belül a feje felett hozott egy asztalt. A vendégeket megkérte, hogy húzhas- sa összebb egy kicsit asztalaikat, mert „itt vannak a kollégáim, és illik kiszolgálni őket is”.

Szép esténk volt Horváth Béláékkal.

Apám, a kalandozások kora után (I.)

A vajdahunyadi évek mesébe illő „szabadsága” tulajdonképpen szomorú következménye volt annak, hogy a család apa nélkül maradt. Nem működhetett a hagyományos családi szereposztás: apai szigor és anyai szeretet. Ha a háború nem sodorja el a családi fészek melegét, nekik is arányosan jutott volna mindkettőből, de így édesanyjuk egyedül küszködve próbált szeretetet csempészni a sok kényszerű fegyelmezésbe. Ők ezt a gyermekkort nem így élték meg, csak felnőtt korukban jutott eszükbe a tulajdonképpeni veszteségük. De akkor szabadok voltak, nem cseréltek volna senkivel. Valóban, olyan szabadok voltak, mint az ég madarai.

A kis csapat gyakran került édesanyjuk testvéréhez, „Fischer Mutter”-hez, aki tisztos körülmények között élt Piskin vasutas férjével. Itt szép ház, tágas udvar, család várta őket, valamint az állandó vasúti koromtól lassan szürkévé vált fehér macska. Csakhogy nem érezték valami jól magukat, mert reggel kellett reggelizni, délben ebédelni, este vacsorázni, ráadásul azt, amit az asztalra tettek. Sőt, evés előtt még kezet is mosattak velük, a kötelező asztali imát már nem is említve.

A gyermektelen házaspár házirendje ellen a fiúk hamar véd- és dacsövetséggé alakultak, mert nehezen tűrték a megzabolázással járó biztonságot. Olyan keveset maradtak Piskin, amilyen keveset lehetett. Ha másképp nem ment, hát testületileg hazaszöktek Vajdahunyadra.

Az eddigi szomorkás-vidám történetek Misi, Jóska és Imre (négyéves koráig csak Hansi) viselt dolgairól szóltak. Gyszi, a legidősebb bátyjuk nem vett részt a mindig balul sikeredett kalandozásokban. Ő mindig csendes, szófogadó fiú volt. Olvasott, rajzolt, verset írt és hegedült. Huszonöt éves korában, egy szerelmi csalódás

után megbetegedett, és öngyilkos lett – szólt számomra a történet Gysziról, és néha elővettük az intarziás tükrös borotválkozó kazettát, amelyet ő készített.

A 70-es évek derekán, a háborúval Németországba került bátyja, Misi először került haza. Egyik nap, a gyárból hazaérve, a nappali ablaka előtt találtam a két öreg egymás kezét fogva, és zokogtak. A bátyjukra emlékeztek. A számomra eddig rövidre zárt történet néhány adattal bővült: Gyszi többszöri öngyilkossági kísérlet után, annak idején zárt intézetbe került. Egy viharos éjszaka után, reggel holtan találták a kertben. Mindkettőjüket szörnyű önvád gyötörte, miért hagyták intézetbe vinni, hiszen ha egyetlen élő családtagjuk, a nagynénjük Piskin idős is volt már, ők életerős fiatal emberek voltak, miért nem vállalták az ápolását?! Istenem, hány éven keresztül hordozták magukban!

Apám személy szerint érezte magát felelősnek, mert ő egyszer meglátogatta, s jól emlékezett az eléje táruló látványra: az ápoltak ártatlan lények voltak az orvos mellett, aki úgy nézett ki, mint a „fő-őrült”. Zsebében egy nagy fakilincsel közlekedett, mert a kórtermek csak kívülről voltak nyithatók. Biztosra vette, hogy ilyen körülmények között Gyszit verték, és ebbe halt bele. Hiába magyaráztam, hogy az ideggyógyintézet megrendítő látvány lehetett egy egészséges embernek. Erre a súlyos depressziós állapotra jellemző a sorozatos öngyilkossági kísérlet, mindaddig, amíg egyszer sikerül, és ne vádolja magát, mert ők sem tudtak volna rá vigyázni. Talán olyan fiatalon fel sem fogták, milyen komoly betegség is az.

Nem tudtam megnyugtatni egyiküket sem, tudtam, hogy nem is lehet. A háború óta nem látták egymást, nem volt alkalmuk, hogy kibeszéljék magukból a történeteket.

A sokéves hallgatás, az elfojtott önvád most elementáris erővel tört fel belőlük.

Jobb lett volna, ha a mindig álmodozó Gyszi is a veszélyeket kereső testvéreivel tart annak idején.

Édesanyjuk halála után véget ért a kalandozások kora, apám az aradi árvaház lakója lett. Itt toldották be a nevébe a „h” betűt, mert valami olyasmit mondtak neki, „Sádsz”, amit ő folyamatosan kijavított.

Az árvaházakról mai és közelmúltbeli lehangoló képzeteink vannak. Bizonyosan akkor sem pótolta a család szeretetét, de a „hadiárva” tiszteletet parancsoló státusz volt. Szinte egyetlen keserves emlékként az aradi nagyságos asszonyok ünnepek előtti jótékonyági látogatásait emlegette, a belőlük áradó leereszkedő kedvességet. Ez később megnehezítette számunkra az ajándékozást, mert szinte teljesen mindegy volt, mit vásároltunk, a régi árvaházi karácsonyok jutottak eszébe ilyenkor. Tudta ő, hogy örömet akartunk szerezni, mosolygott is valamit ügyetlenül forgatva a csomagocskát, de amikor végre túljutott az egészen, gyorsan eltűnt a szobájában, koránfekvő mivoltára hivatkozva. Pedig hogyan tudott nekünk meglepetést készíteni!

Kisgyermek koromban az üzletekben hiánycikk volt a szaloncukor, de ha mégis megjelent, az kemény volt és íztelen. Szüleim egy régi cukrásztól (Orbán bácsitól) vettek csomagolatlan igazi fondant szaloncukrot. A puha

diótölteléket omlós cukormáz burkolta, amelynek színe valódi ízeket jelentett: vanília, citrom, narancs, kávé... A karácsonyt megelőző estében titokban csomagolták fehér papírba és sztaniolba, miután mi elaludtunk. Ugyanilyen hetekig tartó titkos munka eredménye volt egy vörösbársony kötésű bélyegalbum a születésnapomra, amelynek kötését a gyári könyvkötő készítette, apu a lapokba füzte be a celofánt.

De térjünk vissza az árvaházra, amelyre apám tisztességgel fegyelemre nevelő intézményként emlékszik, és ahol korhatárán felül is maradhatott, míg lakást nem talál; ennek fejében korrepetálta a kicsiket. Az élelem egyszerű, tápláló és ehető volt – valószínűleg ennél nem több, de kevesebb se.

Tanáraitra úgy emlékezett, hogy nagyon szigorúak, de igazságosak voltak. Csak akkor nyaggatták meg alaposabban valamelyiküket felelés közben (mert „egy tanár mindig tud úgy kérdezni, hogy ne tudj válaszolni”), ha előző este a fiatalembert a számukra nem ajánlott „Cabaret” előadásán látták, ami román szóhasználatban revüszínházat jelent. Egyébként a színházlátogatást támogatták.

Móré-Sághi Annamária

REPÜLŐÚT STUTTGARTBÓL

1996-ban kértek fel kettőnket, hogy tartsunk egy előadássorozatot minden különösebb szemponttól függetlenül, meghívott közönségnek. Ezúttal egy németországi tartományban egy nyilvántartás alapján, a postai irányítószám szerint küldték ki a meghívókat. Nagyjából egészségvédelmi, természetgyógyászati témákra kértek fel. A meghívót 800 címre postázták, feltüntették, hogy az előadók az érdeklődők rendelkezésére állnak az előadások után, az elhangzottakkal kapcsolatban, de egyéb területeken is.

Szokatlan, kissé komolytalan, kalandszerű vállalkozásnak tekintettük, de végül is elvállaltuk.

A meghívó felhívásban csak az szerepelt még, hogy a jelentkezők számától függően egy kisebb vagy nagyobb termet foglalnak le, s ugyanez vonatkozik a szállodára is. A hangerősítőkkel kapcsolatban volt egy kis tapasztalatunk. Általában állványra szerelték a mikrofont, onnan levehető volt. Az előadások előtt viszont felkértek bennünket, hogy ne nagyon távolodjunk el a rögzített mikrofontól, mert könnyen kiléphetünk a kamera látóteréből, s az zavarná a vágót (ez egy foglalkozás). Kiderült, hogy videofilmet készítenek, s annak jónak kell lennie, hogy minél többet eladhassanak belőle.

Az előadások után viszont olyan sok mindent kérdez-

tek, hogy azokra nehéz volt válaszolni. Mert mindenki kérkedhet a bajával, de sem én, sem Erzsébet nem mondhattuk el mások előtt, mit tanácsolunk a kérdezőknek. Ezt elmondtuk a szervezőknek, találtak is megoldást. Vagyis: a kényesebbnek tűnő kérdéseket ne vegyék fel a teljes nyilvánosság előtt, legfeljebb négy- vagy hatszemközt.

Egyik este Erzsébettel együtt vacsoráztunk. A mellettünk levő néhány széken nem ült senki, az asztalon nem volt teríték. Kezdtük jól érezni magunk, amikor megjelent az egyik szervező, s megkérdezte, leülhetnek-e Iksz Ypszilónék néhány percre. Válaszunkat meg sem várva, mosolyogva letelepedtek kérdezzetni. Vagy fél óra elteltével az egyik szervező közeledett asztalunkhoz, csuklóját mutogatva, hogy letelt a konzultáció ideje. Búcsúzáskor viszont megkérdezték, hogy másnap reggel hány órákor jövünk le reggelizni.

Reggel egy hosszúnak mondható svédasztal mellől egyre többen jöttek mellénk egyesével vagy párosával, hogy üdvözljenek bennünket, s néhány percet mellénk üljenek. Konzultációra. Hamarosan taxit rendeltünk, hogy kimenjünk a repülőtérre egy-két órányit pihenni. Tévedtünk, mert hamarosan áttessékeltek bennünket egy másik terembe. Miközben átmentünk, vámtiszték kérdegettek az elvámolnivalóról, a virágcsokrokkal elhalmo-

zott Erzsébetet pedig egyenruhás hölgyek vették körül. Ő a legegyszerűbb módon szabadult meg tőlük: szétosztotta közöttük virágcsokrait.

Az új, lényegesen kisebb forgalmú váróteremben egyenruhás hölgy kérdezte, hogy kifogásolnánk-e, hogy kisebb géppel utazzunk Budapestre. Majd néhány perc múlva megismétlődött a kérdés, hogy van egy egészen kis gépük, azzal még jobb megtenni az utat, mert alacsonyabban száll, s látni belőle mindent. Beleegyeztünk.

A kis gépbe mindössze 3-4 lépcsőn lehetett belépni, előre lehetett menni a nyitott pilótafülkéig. Még le sem telepedtünk, amikor légi tündérek tálcákkal közeledtek, azon számos, különböző úrtartalmú pohárral. Bátorlatanul levettem egy parányi poharat, Erzsébet hasonlóan tette.

A nyílászáró becsukódott, de a pilótafülke ajtaja nyitva maradt. Hatéves koromtól tudtam, hogy „előttem van észak, hátam mögött dél...”, s Budapest Stuttgarthoz viszonyítva keletre. A pilóta hátát láttam, újságot olvasott. A gépet automata vezette néhány száz méteres magasságban. Dél felé! A pilóta időnként hátranézett, megkérdezte, ízlik-e az ebéd. Alig nyeltem le belőle néhány falatot, egy

légi tünemény visszahozta a tálcák egyikét, s kínálgatta, hogy hoz még egy adagot az ebédből, vagy legalább süteményt, kávét fogyasszunk. Azt is mondta: nem ártana, ha innék egy kis konyakot, Budapestig kijózanodom!

Csak hogy Budapest előtt láttam Bad Tölzöt, az Isart. A pilóta belenézett a hátrapillantó tükörbe, s a mikrofonba mondta be, hogy teszünk egy kis kitérőt, ha kedvünk van hozzá. Végignéztük az Alpok vonulatát, szebb, mint 11 000 méter magasból. Aztán enyhe kanyarral Budapest felé fordultunk.

Gyönyörű volt minden. A Margit-sziget felett pillanatok alatt átrepültünk hosszában, a Nagykörúton nem kellett figyelniük a szemaforok váltására.

Szinte szomorúak voltunk, amikor a légikisasszonyok búcsúmosolyt lehelték felénk. Még a pilóta is eljött az ajtóig hálálkodni. Mármint azért, hogy a társaságuknak ezt a kis gépet választottuk. Hálálkodtak, pedig a szó szoros értelmében a tenyerükön hordoztak bennünket. S ha egyetlen utas váltott jegyet a gépre, akkor azt meg kell becsülni.

Dr. Rác Gábor

LÉGIPARÁDÉ AMERIKÁBAN

A *Szövétnek* régi olvasója, önzetlen támogatója az Amerikai Egyesült Államokban, San Franciscóban élő **Budai Tibor**. A Magyar Vegyes Líceum 1955-ben érettségizett egykori diákja immár munkatársként is bemutatkozott lapunkban. Fényképes összeállításai szint, érdekességet hoztak a folyóiratba. Ezúttal régi hobbijáról, a repülőgépekről küldött egy összeállítást. Nem avval a szándékkal, hogy közöljük, mi mégis ebből készítettük az illusztrációt lapunk hátsó belső borítóján.

Amint a küldött fényképanyaghoz tartozó szövegekből kiderül: San Francisco környékén, a nyugati part közelében több olyan repülőtér van, ahol repülőgép-bemutatókat és versenyeket is tartanak. A 395-ös számú autópálya mellett, Reno várostól nem túl távol van a Reno-Stead Airfield-Nevada, ahol egyszer egy híres U-2-es kémrepülőt is kiállítottak. (Csak emlékeztetőül: egy olyan típusú szupergépet lőtt le az 1960-as évek elején a szovjet légvédelem Powel pilótával a pilótafülkében.)

Egy másik repülőtér, ahova Tibor kilátogat, a Half Moon Bay Airport, California (Félhold-öböl repülőtér), ahol a legtöbb régi gépet fényképezte. Ezeken a találkozásokon „rengeteg német, angol, amerikai cuccot lehet kapni, mind eredeti és nagyon drága” – írja barátunk. Ahogyan elnézzük az amerikai gyártmányokon kívül a japán, angol, szovjet-orosz stb. gépek kifogástalan állapotát, nem is csodálkozunk az áron! Repülőgép-összeállításunk a lap hátsó belső borítóján.

1. **North American Mustang P 51** (Egy német származású texasi mérnök tervezte, a második világháborúban vadászgépként használták, a bombázókat kísérték a bevetéseken.)

2. **Martin M-26-os** a renói repülőtéren. A minden év szeptemberében itt megrendezett versenyekre százezer-nél több néző is egybegyűlt. A 21. század elején, egy 11 halálos áldozatot követelő légibalesetet (egy gép a nézők közé zuhant) követően a versenyeket leállították.

3. **Boeing B-17G Flying fortress**. A második világháború talán legjobb nehézbombázója. Tetején jól látható a géppuskaállás. (Budai Tibor a mai napig bánja, hogy nem áldozott 500 dollárt egy 45 perces utazásra a „Repülő erődön”. Állítja: élete feledhetetlen élménye lett volna.)

4. **Mitsubishi A6M8** japán gyártmány a kisrepülőgépek számára készült Half Moon Bay reptéren

5. **Jakovlev II**, a szovjet-orosz JAK második világháború végén kifejlesztett vadászgép

6. **Lavocskin LA-7**, kevésbé ismert szovjet-orosz sportrepülő

Miatyánk

Keresztrejtvény

130 éve, 1883. november 26-án született **Babits Mihály** költő, író, műfordító, irodalomtörténész, a 20. század eleji magyar irodalom jelentős alakja, a Nyugat első nemzedékének tagja. Karácsonyra a költő *Miatyánk* című versének utolsó két sorát idézzük folytatólagosan a vízszintes 1. és függőleges 11. szám alatt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	T↓
11				12				13		
14			15		16		17			
18			19	20		21			22	
23		24				25		26		27
28	29			30	31			32	33	
34			35		36		37			
38			39	40		41			42	
43		44		45				46		
47			48			49	50			
↓S					51					52

VÍZSZINTES: 11. Idegen levegő 12. Takar 13. Visz-sza: egy, angolul 14. A valósággal egyezőnek, igaznak tekint, de bizakodik, reménykedik is 16. Sugár rövidítése 17. Kevert bors! 18. Argon 19. Az a hely, ahol az állatok (rendszeresen) inni kapnak 22. Páratlan suba! 23. Tonna 24. Összevissza tol! 25. Szélesebb csík 27. A harmadik személy 28. Durva, festetlen posztóféleség 30. A Halotti beszéd hatodik szava 32. Kevert sav! 34. Illatos, rózsaszín virágú kúszó (dísz)cserje 36. Matematikában a harmadik ismeretlen 37. Keverve szép! 38. Fordítva: papírra vet, nagy gonddal vagy nehézkesen ír 39. Rendőr 42. Rangjelzés 43. Spórákkal szaporodó növény irodalmi neve 45. Cselekvést, történet, állapotot, létezés kifejező szófaj 46. Világos angol sör 47. Összebogozott céna! 49. 2011. december 30-án elhunyt Kossuth-díjas magyar színész, rendező (Dezső) 52. Azonos a vízszintes 36. számmal.

FÜGGŐLEGES: 1. A természetes logaritmus alap-száma 2. Írásban megfogalmaz, vagy veszteségként, fogyatékként, törlesztésként könyvel el 3. Meghatározott feladattal megbízott raj vagy szakasz 4. A h hangnak félhanggal lefelé való módosításával létrejövő hang 5. Bór és fluor vegyjele 6. Női név 7. Jószívű igéje 8. Gramm 9. Angol helyeslés 10. ...-untalan – kellemetlenül gyakran, örökösen ismételve 15. Orosz autómárka 17. Francia király, fonetikus 20. Páratlan troli! 21. Társa rövidítése 24. Rendszerbe illeszkedő tudományos, világnézeti stb. tétel 26. Szürke, nagy fajsúlyú, magas hőfokon olvadó, jól alakítható fém 29. Fogakkal, tüskékkel ellátott vontatható talajművelő eszköz 31. Az orrban mint érzékszervben keltett érzet 33. Vékony, hajlékony anyagból készült, hosszú, keskeny csík 35. Régi cseh motorkerékpár-márka 37. Félig puha! 40. Macska elkergetésére használt mondatszó 41. Végtelen középkori énekmondó 44. Hadsereg 46. Vissza: idegen korszak 48. Sír 50. Régi római aprópénz 51. Kötdszó.

A Szövétnak legutóbbi számában megjelent
Mennyből az angyal című rejtvényünk helyes megfejtése:
„Miért, hogy megghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: Elég volt.”

Lészay Béla

Juhász Béla
BÜEK – 2014

Nénik és bácsik,
Ifjak és vénék,
Hozzátok szól ma
E rímes ének.
Hosszú esztendő
Maradt mögöttünk,
Egy évvel megint
Megöregedtünk.
(Ó, bocsánat, kérem,
Hölgyek kivételek;
Hisz ők – bárhogy nézem –
Mind ifjabbak lesznek.)
Koccintsunk ma éjjel,
S tekintsünk előre;
Hozza azt a reggel,
Amit várunk tőle.
Hozzon fényt és derűt,
Erőt s boldogságot;
Feledjük a sírás
s a szomorúságot!
Vesszen, ami nem jó, –
Égjen rá a háza,
Tetteink millió
Siker koronázza!
Mondjunk kevesebbet,
Annál többet tegyünk,
Hisz tenni-tenni kell,
Hogy boldogok legyünk.

Költözzön az öröm
Mindenki szívébe,
Fulladjon a közöny
A tenger vizébe!
Vezesse az embert
Őszinte barátság;
Lepje be a Földet
Ezer színes virág!
Jószándék uraljon
Minden mozdulatot,
Szeretettel töltünk
Éjszakát és napot!
Ének, zene, nótá
Zengjen mindenfele,
Kacagás és móka
Párosuljon vele!
Mit is kívánhatnánk
Többet most egyszerre,
Szilveszter ürügyén
Az újesztendőre?
Kicsinek és nagynak,
Gyerekek, szülőnek,
Aggnak, fiatalnak,
Férfinak és nőnek:
Tíz vagon szerencsét,
Egészséget, erőt,
Sikerekben gazdag
BOLDOG ÚJESZTENDŐT!

A Szövétnek nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

KERESSÉK, OLVASSÁK, TÁMOGASSÁK A SZÖVÉTNEKET!

Lapzártá

A következő, 2014. februári szám
lapzártája január 31.,
megjelenik február 25-én.

Köszönjük a nagylelkű támogatást

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XVII. évfolyam, 6. (97.) szám

Kiadja:
az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:
310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: 0257-280437

E-mail:
janos.ujj@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Szerkesztette:
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:
Juhász Béla

Rovatszerkesztők:
Baracsi Levente Zoltán (Hitélet),
László Lajos (Ifjúság), Lészay Béla
(Keresztretjévény), Matekovits Mi-
hály (Oktatás), Puskel Péter (Me-
moár), M. Ságbi Annamária (Művészet,
irodalom), Siska-Szabó Zoltán (Tu-
risztika), Ujj János (Helytörténet)

Korrektúra:
Lészay Béla

Tördelés, technikai szerkesztés:
Rudolf Ágnes

Rovateím-grafikák:
M. Ságbi Annamária

Címlapon:
Gáll Csilla Tamara és Futó Zsolt,
a Csiky Gergely Főgimnázium kollé-
gistái (Ujj János felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:
Vajda Noémi, Csanádi János, Erdélyi
Ildikó, Piroška István, Benczik Sándor,
Vágási Márta, Szász Eszter

Olvasóink a Szövétneket megta-
lálják a Tulipán és a Jelen könyves-
boltban, valamint egyházainknál.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

LÉGIPARÁDÉ AMERIKÁBAN

North American Mustang P 51

Martin M-26-os

Boeing B-17G Flying fortress

Mitsubishi A6M8

Jakovlev III

Lavoskin LA-7

Sinka István

Fohász

*Kihoztál bennünket
Uram Ázsiából,
s százszor azóta az
ellenség szájából.*

*Adtál itt e tájon
eddig ezer évet
igaz, hogy másoknak
kaszáltuk a rétet.*

*Igaz, hogy idegen
ispánokat adtál,
s volt, hogy közel jöttél,
s volt, hogy eltávoztál.*

*Míveltük e földet
ekével, ásóval,
s hintettük vérünkkel,
szép bő, piros sóval.*

*Szép bő, piros sóból
nagy virágok nőttek,
és új áldozatként
hervadtak előtted.*

*Most, hogy igazítod
végre útjainkat,
vér nélkül győzzed le
hamis urainkat.*

*Kérünk, sebet ne nyiss,
volt már annyi sebünk,
Erős Isten vagy Te,
s Te vagy az Istenünk.*